Harry Wennberg – frimärkskungen

Av Björn Sylwan

Den blivande frimärkshandlaren m. m. Seth Harry Rudolf Wennberg föddes den 4 mars 1872. Det var ett år då en hel del annat hände, både på monarkistiska och filatelistiska plan. Med knapp marginal hann den späde gossen uppleva Karl XV:s sista regeringstid och vapenfrimärkenas final. Då året gick mot sitt slut hade Oscar II bestigit tronen och på svenskarnas brev sattes ringtypsfrimärken.

Långt senare, i december 1907, blev Gustaf V Sveriges regent och så småningom ett dominerande frimärksmotiv. Men han hade konkurrens på frimärksfronten. I Stockholm fanns redan en frimärkskung.

Från Småland till Sarpsborg

Delary bruk i Göteryds socken, Kronobergs län i sydvästra Småland blev platsen för Harry Wennbergs födelse. Fadern, Wilhelm August Wennberg (1836-1893) var vid den tiden ingenjör i cellulosabranschen. Han planerade och övervakade uppsättningen av trämasseindustrier. Till Delary kom han 1867 då det gamla järnbruket på orten omvandlades till cellulosafabrik.

När Harry var fem år, i oktober 1877, lämnade familjen Wennberg Delary bruk och flyttade en mil österut, till Älmhult. Där hade Wilhelm Wennberg etablerat ett gjuteri. Man blev kvar på orten i tre år. Hushållet var stort, Harry Wennberg var den åttonde i en syskonskara på tio. Men två av barnen nådde aldrig vuxen ålder.

Ingenjör Wennberg hade övergående arbetsuppgifter vilket innebar många uppbrott. En stor del av Harry Wennbergs barndom och nästan hela hans skolgång förlades till Norge där fadern genomförde nya projekt.

BJÖRN SYLWAN är född i Falun 1946. Konstvetare och etnolog, fil. kand. i Uppsala 1971. Han arbetar inom Postmuseum sedan 1976, huvudsakligen med äldre svenskt filatelistiskt material och genom åren ett stort antal tillfälliga utställningar. Han har lämnat åtskilliga bidrag till *Postryttaren*, bl. a. de första biografier som sammanställts över Eric von Rosen, Olof Arborelius, P. A. Sparre och Nils Strandell.

Utflyttningen till Norge skedde den 2 november 1880. Familjen slog sig ned i Hafslund vid Sarpsfossen där ingenjör Wennberg byggde upp den första sulfatfabriken i landet. Anläggningen kom emellertid snart att ödeläggas av brand. Det blev upptakten till stora ekonomiska bekymmer för familjen.

Under Norgetiden, då Harry Wennberg med två bröder gick i Sarpsborgs Middelskole, fanns på orten en bokhandel som hade frimärken i kommission från frimärkshandlaren Jacob Fischer i Kristiania. Butiksinnehavaren i den norska huvudstaden var en offensiv affärsman – han annonserade sin verksamhet i svenska tidningar redan i juni 1878. Vid den tiden är det osäkert om någon av de fåtaliga frimärkshandlarna här i landet kommit på en så pass djärv och kostsam metod att marknadsföra sig.

Unge Wennberg var åtta år då hans frimärksintresse tog fart och de första förvärven av material från Fischer gjordes. Han inspirerades av de något äldre bröderna Ernst och Gustaf och även av sin far som var en kunnig och erfaren filatelist.

Stämpelsamlaren

Ingenjören Wilhelm Wennberg var i själva verket en av Sveriges första, till namnet kända, filatelister. Frimärksdynastin Wennberg inleddes således inte med Harry; han bildar den andra länken i den kedja som för närvarande spänner över fyra generationer.

Genom hela livet, med början redan på 1850-talet, generalsamlade Wilhelm Wennberg i tidens anda. Det innebar att han sökte frimärken från hela världen. I vuxen ålder, 1862, inledde han även ett framsynt specialsamlande som då framstod som mycket säreget.

Ingenjör Wennberg beslöt sig för att metodiskt dokumentera alla svenska ortstämplar – från verksamma och nedlagda poststationer. Efter 30 år omfattade den samlingen 8.000 ex. Mer än 3 miljoner frimärken hade granskats för att åstadkomma denna åtråvärda men sedermera sorgligt skingrade samling. Här fanns också särskilda avdelningar med ångbåts-, lantbrevbärar- och järnvägsstämplar.

Han hade också en annan stämpelkollektion av ovanligt slag. Den bestod av ett antal svenska stämpelstampar. Hur han kunnat få tag på dem är ovisst. Vanligen intresserar sig stämpelsamlare för stämpelavtryck. Wilhelm Wennberg hade, förutom dessa, också ägnat sig att bevara själva redskapen som ger avtryck, de s. k. stamparna.

Möjligen hade han samlat in dem under åren i sydvästra Småland vid 1870-talets mitt. Mängder av postlinjer etablerades och inte mindre än drygt 1.300 nya poststationer tillkom i landet då kronobrevbäringens uppgifter övertogs av Postverket åren 1874-1875. En del av dessa postinrättningar visade sig ha dålig bärkraft; inte så få lades ned för gott efter ett eller två år. Deras stämpelstampar blev därmed obehövliga.

Ingenjören Wilhelm Wennberg,
far till Harry Wennberg.
Efter oljemålning av konstnären Seth Martin.
Bild ur *Filatelistiska Meddelanden* nr. 7 1920.

Wilhelm Wennberg hade medlemsnummer 29 i Svenska Filatelist-Klubben som bildades i Stockholm den 21 april 1892. Han var en aktiv medlem fram till sin tidiga död den 9 april 1893. Filatelistklubben hade under ett år en egen publikation. *Frimärks-Samlaren* introducerades med ett provnummer 1892. Under 1893 kom den ut tolv gånger. Från januari 1894 uppgick den i *Nordisk Filatelistisk Tidsskrift.*

Svenska Filatelist-Klubben hade ett möte på Hotel Hamburger Börs den 15 oktober 1892. Till detta hade Wilhelm Wennberg tagit med sig sin "lika ovanliga som gedigna samling bestående af cirka 8.000 svenska frimärken med olika poststämplar".

Ingenjör Wennberg dog ung, vid 57 års ålder. Vad som har hänt med hans stämpelsamlingar är höljt i dunkel. Ännu någon tid efter hans bortgång behölls åtminstone samlingen av stampar med säkerhet intakt.

År 1895, två år efter ingenjör Wennbergs död, öppnades ett "Postvärdeteckensmuse-

um" i Stockholm. Det hade främst tillkommit på initiativ av den förmögne köpmannen Andreas Bernström (1845-1925) och den välkände frimärkshandlaren Heinrich Lichtenstein (1853-1907).

Denna mycket kortlivade, och numera rätt bortglömda, förelöpare till Postmuseum i Gamla stan var inrymd i en trerumslägenhet på nedre botten i gårdshuset Hamngatan 3 A. I ett av utställningsrummen visades Wilhelm Wennbergs stämpelstampar, utlagda i en specialtillverkad pulpet.

Filatelistiska upplevelser – och andra

Som väletablerad frimärkshandlare startade Harry Wennberg 1919 en tidskrift – *Filatelistiska Meddelanden*. Till den knöt han åtskilliga av tidens kunnigaste fackskribenter. Han bidrog också själv i avsevärd omfattning.

Åren 1919-1923 publicerade Wennberg här sina memoarer under rubriken: "Vad jag upplevat som filatelist." Wennbergs nedtecknade minnen sträcker sig från pojkåren i Norge fram till 50-årsdagen i mars 1922. Tonen är ledig och kåserande.

De filatelistiska upplevelserna är fördelade på 39 avsnitt. Sammantaget blir det en ansenlig textmassa, även om varje kapitel begränsar sig till en eller ett par tidningssidor i måttligt format. Emellanåt ingår intressanta illustrationer.

I memoarerna framstår Harry Wennberg som en veritabel hedersknyffel, en närmast osannolikt generös och självuppoffrande människovän – och allra mest gentemot den dyrkade modern. Denna, Augusta Wilhelmina Wennberg (f. Millrath), levde mellan 1836 och 1907. Hon kom alltså att överleva sin jämnårige make med 14 år. Augusta Wennberg var född i Hova i Västergötland och hon fick sitt sista vilorum på den lilla kyrkogården i norska Sarpsborg.

Komplikationer av mer otrevlig art, förmodligen oundvikliga under ett vid den tiden trettioårigt handlarliv, nöjer sig Harry Wennberg att vidröra med lätt hand – om de alls tillåts komma i dagen. Namngivna personer han möter, filatelister och andra,

Augusta Wennberg, mor till Harry Wennberg. Bild ur *Filatelistiska Meddelanden* nr. 4 1922.

har han i princip bara gott att säga om. En särskild värme får framställningen då han talar om sig själv.

Frustrerande nog skriver han praktiskt taget ingenting alls om sin hustru och sitt äktenskap – som ändå kom att berika honom med sju barn. Han upplyser inte ens om sin bröllopsdag.

Naturligtvis är de nedtecknade minnena ett viktigt källmaterial och ett angeläget vittnesmål om ett för alltid svunnet filatelistiskt Sverige. Men de bör läsas med vaksamhet. Sanningshalten i ungdomsminnena är närmast omöjlig att kontrollera.

En del av Wennbergs största frimärksäventyr i vuxenlivet är överhuvudtaget inte omnämnda. I några fall beror det på att de kom att äga rum efter 50-årsdagen 1922. Vissa andra, tidigare, incidenter har han valt att alldeles glömma bort.

Hundår

I början av 1884 hade familjen Wennberg lämnat Sarpsborg. Man bosatte sig i Bryn nära Kristiania. Här började svårigheter hopa sig. Harry Wennberg berättar själv, långt senare:

"De affärer, i vilka min far var intresserad i Bryn, voro ej av lysande beskaffenhet och på hösten 1884 flyttade vi över till Stockholm – min fars, farfars och farfarsfars födelsestad – men oturen följde med oss, far blev sjuk – mor var sedan 1878 genom svår olyckshändelse förlamad och bands oftast vid sängen. Mera sällan kunde hon medels kryckor förflytta sig.

Många munnar voro att mätta och följden blev att alla barnen måste ut i världen för att själva skaffa sig brödbiten. Fars [helavärlden]samling måste under tårar säljas."

I januari 1886 avbröts Harry Wennbergs skolgång för gott. Han var ännu inte fyllda 14 år. De tre närmaste åren var han inneboende hos "en fars gode vän" i Kristianstad. Denne visade sig vara en sällsynt hårdhjärtad natur som drev en tillverkning av enklare lampor. Wennberg sattes vid en maskin för att från kl. 6 på morgonen till sena kvällen pressa lampskärmar. Han minns det som ett ohyggligt slavarbete. Veckolönen var 50 öre förutom mat och logi av ringaste slag. Pojken ägde emellertid en hjärtskärande tåga:

"Men *ett* gott hade allt det onda med sig – jag blev härdad och fick lära mig att taga vara på mig själv. Och ett gläder mig, far och mor fick aldrig veta att jag led och slet mer än som kan beskrivas."

Amerika

På våren 1889 kunde Harry Wennberg bryta sig loss från den tryckande tillvaron i den skånska lampfabriken. Han gick till sjöss, nyss fyllda 17 år. Som matros på ångfartyget "Tellus" besökte han inledningsvis hamnar i Holland, Frankrike och Spanien. På andra fartyg företog han flera resor till Nordamerika, Västindien och Sydamerika. Hela tiden passade han på att förse sig med nya frimärken, till den egna samlingen och för faderns räkning.

År 1891 kom han till New York och skaffade sig där anställning som vaktmästare i World Building. Det var en ryktbar fastighet, New Yorks första skyskrapa. Den hade stått färdig 1890 och rymde 26 våningar. Byggnaden var med sina 94 m under flera år den högsta i USA.

Sommaren 1891 hade Harry Wennberg just befordrats till hissinspektör i World Building. Vid ett besök i en frimärksaffär på Atlantic Avenue kom han av en tillfällighet i samspråk med en mr. Cunningham. Den slumpmässiga kontakten övergick i en ömsesidig vänskap. Unge Wennberg kom att tillbringa mycket tid i Cunninghams gästfria hem.

Cunningham hade på amerikanskt manér arbetat sig fram med två ursprungligen tomma händer. Genom ett i allt strävsamt arbete hade han lyckats nå rikedom. Han ägde ansenliga sockerplantager på Kuba och hade just byggt ett stort sockerbruk därnere; det skulle stå färdigt inom kort.

En kväll sa Cunningham: "Mr. Wennberg förstår sig ju på maskiner, vill ni kanske resa dit som kontrollant vid maskinernas uppsättande."

Harry Wennberg tvekade bara en liten smula: "Frågan kom så plötsligt att jag formligen tappade andan, men jag hämtade mig snart och förklarade att jag var fullt kompetent på ångmaskinens område och nog även vågade mig på litet annat i maskinväg, såsom axelledningar, hissanordningar och dylikt."

Kuba

Harry Wennbergs avfärd till Kuba skedde våren 1892. Han var fortfarande en yngling – ensamstående och i stort sett utan egentlig yrkesutbildning – men praktiskt lagd och försedd med en god portion livserfarenhet och självförtroende:

"Detta var i början av 1892 och jag var nyss fyllda 20 år, men 7 års strängt arbete, mina många resor

Sockerodlingar och sockerbruk på Kuba under 1890-talet. Frimärket utgavs 1899.

och äventyr hade gjort mig till man. Jag var frisk som en 'nötkärna', stark som en björn, hade aldrig smakat spirituosa eller rökt och var inte rädd för någon."

Överfärden till Kuba gjordes på en nedsliten skotsk lastångare. Sjöresan gick långsamt och blev en påfrestande upplevelse i tropisk hetta. Sedan flera i manskapet insjuknat såg sig Wennberg tvungen att arbeta i eldrummet i deras ställe. Ända fram till hans död vittnade brännmärken på den vänstra armen och det högra benet om hans dåtida vedermödor.

Till sist kunde fartyget lägga till vid San Diago (nuv. Santiago de Cuba), målet för resan. Nu fick Harry Wennberg uppleva en tid som gav "mina skönaste minnen från ungdomsåren". Här fanns urskogar, väldiga plantager och vackra kreolskor.

Mot slutet av juli var Wennbergs uppdrag slutfört och sockerbruket färdigt att tas i drift. Mr. Cunningham, som ju var den drivande kraften i hela projektet, väntades vilken dag som helst.

Istället kom ett meddelande att Wennbergs amerikanske välgörare fanns bland de döda vid attentatet mot Russell Sages bankpalats i New York. En vansinnig man hade sprängt hela anläggningen i luften med dynamit.

Ombud för stärbhuset dök upp i San Diago för att värdera egendomarna. Wennberg fick order om att återvända till New York.

Där visade det sig att Harry Wennbergs omfattande frimärkssamling – som han förvarat i Cunninghams kassaskåp – hade sålts. Han hade nätt och jämt rett upp den komplikationen då han nåddes av en underrättelse från hemlandet: fadern var svårt sjuk och modern vädjade att han skulle komma hem så snart det någonsin var möjligt.

Den 1 september 1892 anträddes hemresan. Den 12 samma månad var Harry Wennberg åter i Stockholm.

Frimärkshandlare av en slump

Harry Wennberg var återbördad. I föräldrahemmet var stämningen dämpad:

"Mina föräldrars glädje över min återkomst var stor och far tackade mig särskilt, enär han hade mycket att tala med mig om, ty han visste, att hans sjukdom var synnerligen allvarlig.

Det var huvudsakligen om min mor som samtalet mellan mig och far rörde sig, och när han förstod, med vilken fast vilja och glädje jag lovade att ständigt vara henne ett stöd kände han sig lugn och tryckte tillitsfullt min hand."

Vid Harrys återkomst till fäderneslandet mottog han en present av pappan. Wilhelm Wennberg ägnade sin sjukdomstid åt att fabricera frimärksmosaiker. Gåvan till den nyanlände sonen utgjordes av en tavla i respektingivande storlek. Motivet, en postryttare som stiger till häst, var utformat av stämplade frimärken – framför allt från Holland och Frankrike. Konstverket bevaras ännu i släkten.

Fadern hade varit tvungen att sälja sin första frimärkssamling 1885. Stämpelsamlingarna hade han behållit, de hade endast ett obetydligt ekonomiskt värde på den tiden. Nu, sju år senare, hade han dock byggt upp en ny och rätt ansenlig kollektion med frimärken från hela världen. Grunden var lagd genom de många och innehållsrika frimärkspaket som sonen sänt hem under sina år till sjöss.

I Stockholm var den hemvändande hissinspektören och sockerbruksteknikern en främling utan kontakter. Han hade genomlevt en ungdom fylld av mångskiftande händelser; han var gammal i en värld men ung i

denna andra. Nu behövde fadern sonens hjälp att på lämpligt sätt försöka sälja dubletterna i samlingen. Den ekonomiska situationen var bekymmersam i det sjukdomsdrabbade föräldrahemmet.

En dag, då Harry Wennberg råkade passera en mindre cigarrbod på Stora Vattugatan, upptäckte han några pappersark med frimärken upphängda i det lilla dammiga skyltfönstret. (De visade sig senare vara inlämnade av pappan.) Dörren till butiken var låst men där fanns ett anslag: *Affären till salu, närmare av värden.*

Harry Wennberg reagerade, som så ofta i livet, snabbt och instinktivt:

"Jag fick en idé. Om jag skulle övertaga den lilla butiken och där sälja fars frimärksdubletter. Varför inte?

Raskt sökte jag upp värden, en gammal hedersman, vilken meddelade att jag skulle få övertaga butiken med 'lager och inventarier' för 20 kronor och en årlig hyra av 200 kronor."

Den 28 september 1892 öppnades i huset Stora Vattugatan 5 på Norrmalm en cigarr- och frimärksbutik av hr. Harry Wennberg.

Historiska handlare

Den första svenska frimärkstidningen, *Tidning för Frimärksamlare*, kom med sitt inledande nummer den 15 januari 1887. Sedan dess har vi oavbrutet haft tillgång till en eller flera facktidskrifter som var och en speglat sin filatelistiska samtid. Det är den svenska filatelihistoriens källor *före* 1887 som utgör den svåra men nödvändiga utmaningen för den som vill veta hur allting en gång började.

Den svenska frimärkshandelns tidigaste yttringar är ett mycket lockande men föga utforskat fält. I filatelistisk mening har vi här i Sverige nästan alltid varit en smula senfärdiga. Femtio frimärksutgivande länder runt om i världen hann före oss. Då de första svenska frimärkena gavs ut i juli 1855 fanns det redan enstaka personer här med små samlingar av (utländska) frimärken, inklistrade i skrivhäften och autografböcker.

Medelåldern på våra samlare då var mycket låg. Och de hade inte köpt sina märken i någon frimärksaffär – och skulle inte heller göra det under en lång tid framöver.

Butiker med frimärken hade vi dock haft sedan 1860-talet. Bokhandlare och cigarraffärsinnehavare kunde hålla sig med frimärken i en låda, närmast som en service till besökande skolbarn. Frimärkena var en marginell artikel som klämdes in mellan böcker, planscher, rakdon, snus och piptobak.

Länge präglades kommersen här hemma av en, på sitt sätt sympatisk, återhållsam prissättning. Det fanns några handlare i Sverige som kring 1870-talets mitt gled över till en verksamhet som huvudsakligen omfattade frimärksförsäljning till samlare. Men för dem var det en avlägsen tanke att med tidningsannonser göra reklam för verksamheten. Annonskostnaden lönade sig inte.

"3 skilling banco för 5 öre var på den tiden [åren kring Wennbergs födelse] mycket trögsålt" enligt Josef "Juffe" Johansson, en av våra tidiga storsamlare och senare nära vän till Wennberg.

Utan att kunna leda det i bevis tvivlar jag rent spontant på att någon svensk frimärkssamlare ännu under 1880-talets första hälft någonsin betalat ett tvåsiffrigt belopp, 10 kronor eller mer, för ett enstaka svenskt frimärke – eller försändelse.

När den femtonårige skolpojken Georg W. Backman i början av 1886 sålde den Gula treskillingen till den blivande frimärkshandlaren Heinrich Lichtenstein i Stockholm fick han bra betalt, 7 kr. När Lichtenstein ett år senare kom igång med en ordnad butiksverksamhet köpte han in de sällsyntaste skillingvalörerna för 4 kr (annonser i *Tidning för Frimärksamlare*, bl. a. nr. 4 1888).

Samma år som Harry Wennberg föddes publicerades de första frimärkshandlarannonser jag hittills kunnat notera i svenska tidningar. De uppträder i augusti 1872 och är införda av ett par affärsman i Köpenhamn. (*Ny Illustrerad Tidning* 10, 17 o. 31 aug. 1872.) Länge än var mer avancerade samlare i Sverige tvungna att vända blicken söderut. Det var i Danmark och Tyskland det begär-

ligaste materialet kunde hittas. Där fanns de stora handlarna.

Carl Hyllested i Köpenhamn öppnade sin frimärksaffär redan 1866. Vid tiden för Harry Wennbergs debut som frimärkshandlare var Hyllesteds rörelse den äldsta i Norden. Den levde vidare i ytterligare åtskilliga år.

Ett kännbart problem för hugade, vuxna personer med intresse för frimärken var att överhuvudtaget exponera det. Strängt taget uppfattades i Sverige samlandet av frimärken som en utpräglat barnslig eller omogen passion – åtminstone under hela 1870-talet. I de enstaka små privatannonser med filatelistiskt innehåll som dyker upp i *Dagens Nyheter* så pass sent som 1880 är det fortfarande mycket av signatursvar och poste restante. Det är bara "Diskret afsändare" som fattas.

Samma år började ryktet gå om en inhemsk raritet. Tryckfelet 20/TRETIO uppmärksammades av Postverket, pressen och allmänheten. Feltryckta märken – praktiskt taget alltid ostämplade – betalades sedan under 1881 och 1882 med både 2 och 3 kr. Men det skulle raskt bli etter värre.

Det svenska frimärkssamlandet hade slutgiltigt trampat ur barnskorna i och med att den första sammanslutningen, Frimärksamlare-Föreningen i Stockholm, bildades hösten 1886 av åtta intressenter. Föreningens numerär växte sedan – sakta men säkert. Vid slutet av påföljande år, 1887, räknade man 53 medlemmar. De vuxna frimärkssamlarna i Sverige hade länge verkat i avskildhet. Först nu började de bli synliga.

Året 1887 utkom så den ovannämnda facktidningen. Nästan samtidigt öppnade Heinrich Lichtenstein en frimärksaffär på Regeringsgatan 75. Det var inte den första och inte den enda i huvudstaden men den kom snart att få en dominerande ställning. Vid firmans 25-årsjubileum våren 1912 var rörelsen den äldsta kvarvarande i hela landet.

Den berömde filatelisten Nils Strandell (1876-1963) skriver i sin dödsruna över Harry Wennberg i *Nordisk Filatelistisk Tidsskrift* nr. 1 1927 bland annat: "Frimärkssamlandet var, då Harry Wennberg började sin bana [1892], i stort sedt, kan man säga, en sysselsättning god nog för skolpojkar."

Fullt så illa var det inte. År 1892 hade det svenska frimärkssamlandet i realiteten nått ett visst mått av värdighet och erkännande. Och frimärkspriserna hade rakat i höjden. Detta år kunde 20/TRETIO-märket betinga ett pris av 50 kr – en halv månadslön.

Jansons Ö

Wennbergs första tid som butiksägare var inte lysande, åtminstone inte inkomstmässigt. De fåtaliga kunderna utgjordes främst av springpojkar som kom in för att låna eld till sina cigarrstumpar.

Den 9 mars 1893 avled pappan på Serafimersjukhuset i Stockholm. Någon tid efter dödsfallet flyttade modern för att huvudsakligen bo hos en dotter i Norge.

På sommaren gjorde Harry Wennberg

Harry Wennberg som rekryt i Vaxholm sommaren 1893.

sin värnplikt vid Vaxholms artilleriregemente. Butiken på Stora Vattugatan fick stängas från början av juni till slutet av augusti 1893.

Redan under de sista dagarna ute i Vaxholm började Wennberg känna sig trött och sliten. Under hösten och vintern tacklade han av i oroande takt. På försommaren 1894 beskriver han sig själv som ett levande skelett på 58 kg. Han hade återfått den släng av malaria han drabbats av på Kuba två år tidigare.

En dag i juni besöktes butiken av en stamkund, lykttändaren Janson. Denne hade regelbundna vanor; varje morgon och varje kväll kom han in och köpte en Phoenix – aldrig mer än en cigarrcigarett åt gången. Nu köpte Janson plötsligt en hel låda, 50 st. Wennberg var förbluffad och frågade om han hört fel. "Ser grosshandlaren", sa Janson, "i kväll är det sista gången lyktorna tändas och i morgon reser jag ut till havsbandet på fem veckor." Och Wennberg utbrast: "Janson, jag följer med!"

Den hygglige lykttändaren vändades: "... Det är min svåger, en fattig fiskare som jag reser till om somrarne när jag är ledig. Han bor på en kobbe ute vid Muskölandet och där är alldeles för tarvligt för grosshandlaren." Harry Wennberg lät sig inte avskräckas. Han spände papper för butiksfönstret och satte en lapp på dörren: *Bortrest! Stängt tillsvidare!*

Kl. 14.15 nästa dag avgick "Dalarö Ström" med herrar Janson och Wennberg ombord, ut mot Muskölandet och "Jansons Ö". Vid ankomsten mottogs de först en smula avvaktande. Sommargäster hade man aldrig hört talas om. Mor Anderson, Jansons syster och gift med fiskaren A. oroade sig över att ha en "Stockholmsherre" i hushållet: "Ser herrn, vi äter bara strömming och salt sill ...och fisk," som hon bekymrat uttryckte det.

Wennberg lugnade henne med att detta dög bra för hans del. Vistelsen på ön gjorde underverk med hans bräckliga hälsa. Fiskdieten kombinerad med mängder av råa ägg och nysilad mjölk bekom honom väl. Dessutom hölls han med hårt arbete ute på ägorna.

Inför resan hade Wennberg tvingats packa i stor hast. Men han hade inte försummat att ta med sig några partier osorterade frimärken som en förströelse under regniga dagar och lediga stunder.

En kväll gick han igenom några buntar med 20-öres ringtypsmärken av 1877 års emission. Rutin- och reflexmässigt undersöktes de med förhoppningen om en vinstlott, det magiska feltrycket med sitt förvirrande dubbla budskap, 20/TRETIO. (När detta utspelades 1894 var märket *betydligt* sällsyntare än det är i dag.)

Granskningen avslöjade först ingenting ovanligt. När Harry Wennberg samlade ihop märkena för att flytta dem till ett stort, genomskinligt kuvert upptäckte han dock att ett av dem bildade par med ett annat märke. Det var ett normalt 20-öresmärke i ljuv förening med det feltryckta:

"... och där på 'Jansons Ö' gjorde jag det största filatelistiska fynd jag någonsin gjort [...].

Tyvärr tillät min ekonomi mig icke att behålla skatten. Den köptes av världens då största 'raritetsslukare' Greve Ferrari i Paris och om någon får se ett feltryckt '20-Tretio' sammanhängande med ett icke feltryckt 20-öres stämplat Wifsta Warf 1880 så är det skatten från 'Jansons Ö'."

Tilläggas kan att storsamlaren Ferrari hade en komplicerad identitet med bland annat sju förnamn och åtskilliga efternamn. Till och med han själv skrev sig på varierande sätt från tid till annan. Jag har tidigare, i andra sammanhang, benämnt honom Ferrary. I den här texten nyttjar jag namnformen Ferrari som var den naturliga för Harry Wennberg.

Prosten Carlsson från Årstad

Harry Wennberg dröjde sig länge kvar på ön; först i slutet av september kom han åter till Stockholm för att öppna sin butik. Till det yttre var han en helt ny människa – han var kraftigt solbränd och hade gått upp 20 kilo i vikt. Malarian var besegrad.

Arbetsuppgifterna förutsatte en bra fysik. Under sina första år som handlare höll

han butiken öppen kl. 10-22 under vintermånaderna. Alla göromål utförde han i princip ensam. Från 1898 började han stänga butiken redan kl. 20.

Wennberg annonserade i de större lokaltidningarna – *Stockholms-Tidningen*, *Dagens Nyheter* och *Stockholms Dagblad*: Gamla svenska frimärken köpes. Sent på hösten 1894 fick han en dag besök i butiken av en äldre herre. Det var prosten Fredrik Theodor Carlsson (1820-1903) från Årstad strax öster om Falkenberg i Halland.

Carlsson, som under åren 1853-1863 varit legationspredikant i London, hade sparat hela sin omfattande korrespondens från den tiden. Han dukade upp ett fantastiskt sortiment välbevarade skilling bancobrev.

Harry Wennberg förvärvade nu "den dyrbaraste samling svenska bankofrimärken på hela brev som jag någonsin ägt". Bland det som lades upp på Wennbergs disk fanns ett brev med fyra ex. 3 skilling banco och tre ex. 8 skilling banco. Inte mindre än ett femtiotal brev med vardera ett ex. 4 skilling banco, 8 skilling banco och 24 skilling banco uppges ha ingått i köpet.

Postmuseums berömda brev med sex ex. av 6 skilling banco fanns här också. Förmodligen förvärvade Harry Wennberg vid detta tillfälle totalt ett hundratal välbevarade bancobrev med åtskilliga exklusiva frankeringar. I vår tid ser man sällan eller aldrig svenska brev adresserade till legationspredikanten Carlsson i London på marknaden. De tycks praktiskt taget alla ha berövats sina frimärken redan vid 1800-talets slut.

Det ovannämnda postmuseiägda brevet är en lyckosam överlevare. Jag måste i detta sammanhang göra en skamsen rättelse. I min artikel om Nils Strandell i *Postryttaren* 2003 fastslog jag att detta brev ingick i Harald Sundstedts donation till Postmuseum 1936. Min källa var Strandell själv. I boken "Vägledning för besökare på Postmuseum" från 1957 har Strandell bidragit med ett utförligt avsnitt om museets filatelistiska samlingar. Brevet med sex ex. av 6 skilling banco avbildas med en kategorisk bildtext: "Ur ingenjör Harald Sundstedts donation".

Den uppgiften är oriktig. Brevet fanns på Postmuseum redan i slutet av 1910-talet. Under det senaste året har jag snarast fått den uppfattningen att det sist ägdes av storsamlaren Israel Berghman och att det ingick i en bytestransaktion genom förmedling av Harry Wennberg i mars 1918.

Harry Wennberg mottog en större silverpokal av kamrater i Frimärksamlare-Föreningen i Stockholm 1898.
Bild ur *Filatelistiska Meddelanden* nr. 7 1921.

Expansion

Wennbergs affärsrörelse utvecklades stegvis. Den 20 oktober 1896 invaldes han i dåvarande Frimärksamlare-Föreningen i Stockholm. (Sammanslutningen skulle snart nog byta namn; från januari 1901 benämndes den Sveriges Filatelist-Förening i Stockholm.)

Samma höst, 1896, flyttades affärsverksamheten till nya och betydligt större lokaler. Apotekaren J. A. Elfström, sedan gammalt en av Wennbergs stora kunder, kände till en våning i en fastighet som ägdes av apotekarens mor. Adressen var Mäster Samuelsgatan 48 (efter ett par år omnumrerad till nr. 58). Här fanns fem rum på nedre botten med tre stora rum mot gatan och två mindre åt gården. Ett av de större rummen inreddes för att användas av Wennbergs mor vid hennes besök i Stockholm.

Nu var Harry Wennbergs verksamhet uteslutande inriktad på frimärken, tobaksförsäljningen hade upphört. Men den allra första tiden gick kommersen skralt, kunderna tycktes inte hitta till den nya adressen. Under 1897, året för Allmänna Konst- och Industriutställningen i Stockholm, kom ett visst uppsving.

Vid jultid det året kunde Wennberg göra en uppskattad insats för sin Frimärksamlare-Förening. En medlem i Jämtland, hr. Herje H., misstänktes ha tillägnat sig och förskingrat ett större antal av föreningens cirkulationshäften. Wennberg tog tåget norrut annandag jul och återkom på nyårsafton. Han hade lyckats åstadkomma en uppgörelse i godo. Med sig hade han de förlorade frimärkshäftena och flera tusen kr i kontanter.

En hotfull situation var avvärjd. Wennbergs belöning kom den 20 april påföljande år, 1898. Han fick då från föreningen mottaga en större minnespokal i silver med inskriptionen: "Till Harry Wennberg med tacksamhet för gjorda tjänster."

Affärerna började nu få sådan omfattning att ett biträde i butiken behövdes. Fröken Helmy Jacobson anställdes våren 1898. Hon kom att bli Wennbergs frimärkshandel trogen i mer än ett kvarts sekel. År 1902 utvidgades verksamheten ytterligare. I grannfastigheten, Mäster Samuelsgatan 60, hyrde Wennberg ännu en butikslokal med ett stort skyltfönster mot gatan.

I *Svensk Filatelistisk Tidskrift* nr. 9 1902 presenteras Harry Wennberg för första gången under rubriken "Våra Porträtter". Det var en ovanlig ära för en så ung man, han var inte mer än 30 år. Senare i livet skulle Wennberg återkomma i denna inventering av det tidiga 1900-talets mest framstående filatelister. Redan i 1902 års upplaga berättas om hans affärsrörelse som "numera obestridligen är den förnämsta i hufvudstaden".

Sedan modern 1903 mer stadigvarande bosatt sig i Norge kunde femrumslägenheten på Mäster Samuelsgatan 58 fungera uteslutande som expeditionslokal och kontor. I de nya lokalerna på nr. 60 inrymdes den egentliga frimärksförsäljningen.

I slutet av 1903 skaffade sig Wennberg också en affärslokal i Helsingfors, belägen på Georgsgatan 16. Tillsammans med filialens blivande föreståndare, fröken Dagmar Hellman, gjorde Wennberg en stormig överresa till invigningen i början av februari 1904. De välkomnades med en överdådig fest, ordnad av finländska filatelistvänner. När banketten just hade inletts meddelade en blek hovmästare att rysk-japanska kriget hade brutit ut. Finland var fortfarande ett ryskt storfurstendöme.

Trots orostiderna och olycksbådande

Under en begränsad tid kring förra sekelskiftet användes speciella, frimärksliknande papperssigill av Harry Wennbergs Frimärksaffär. Dessa är framställda i kraftfull reliefprägling. Från brevbaksida med ankomststämpel Malmö 5 april 1901.

rykten som löpte runt i Helsingfors kunde butiken öppna som planerat påföljande dag. Den var Finlands första riktiga frimärksaffär. Köplusten var otyglad och länge uppdämd hos de finländska samlarna; efter en vecka var lagret tömt och Harry Wennberg fick telegrafera hem efter mer.

En kort tid efter återkomsten till Stockholm, den 31 mars 1904, gifte sig Harry Wennberg. Bruden, stockholmsflickan Katarina Lovisa (Louise) Nilsson (1879-1952) och brudgummen var inte obekanta för varandra. De hade redan två söner, Wilhelm och Charles. En dryg månad efter bröllopet fanns tre pojkar i boet; Eric föddes den 8 maj 1904.

Det kanske bör nämnas att datum för Wennbergs ovanligt fördröjda bröllop kommer från Adolf Fredriks församling. När Harry Wennberg sent i livet debuterar i den biografiska uppslagsboken "Vem är det?" (1923) anger han på blanketten för personuppgifter att äktenskapet ingicks sex år tidigare, 1898.

Familjen och företaget expanderade. Under en begränsad period, från hösten 1906 och ett stycke in på 1907, drev Wennberg en filial också i Stockholm. Den kortlivade butiksrörelsen hade adressen Sibyllegatan 35 på Östermalm.

Frimärksframställning

Det svenska postverket beställde under nära 65 år sina frimärken av privata tryckerier. Startåret 1855 ombesörjdes tillverkningen av Pehr Ambjörn Sparre, därefter av dennes ställföreträdare Georg Scheutz. Från januari 1872 svarade flera generationer inom tryckardynastin Bagge för allt svenskt frimärkstryck. Först i maj 1920 började Postverket framställa sina egna frankotecken.

Under de privata tryckarnas tid hann 135 ordinarie svenska frimärken komma ut. Nära 25 % av dessa, 33 st., utkom på initiativ av Harry Wennberg.

Då har jag *inte* räknat in de eftertryck av de fem skilling bancovalörerna från 1885 som Wennberg år 1905 gjorde tillgängliga för en större grupp intresserade samlare.

Fastigheten Vasagatan 42.
Här fanns Harry Wennbergs Frimärksaffär
mellan 1908 och 1916.
Bild ur *Filatelistiska Meddelanden* nr. 5 1922.

Det var nämligen på Wennbergs förslag dessa märken, totalt 250 satser, bifogades bibliofilupplagan av minnesskriften "Sveriges Frankotecken 1855-1905". Verket utgavs således till de svenska frimärkenas 50-årsjubileum. Med de medföljande, sent tillverkade, gamla frimärkena hade det en rask åtgång. Det för tiden höga priset, 35 kr, avskräckte inte.

Bokens postala och historiska del författades av postdirektören Ernst Öberg. Avdelningen om de svenska frankotecknen utarbetades av stationsskrivaren Nils V. B. Holmberg, en grå – men lysande – eminens i de filatelistiska hävderna. Holmberg var i stort sett jämnårig med Harry Wennberg. Båda förunnades korta liv; de avled samma år, 1927.

Den 1 januari 1908 tillträdde Julius Juhlin (1861-1934) som ny generalpostdirektör. Han var, utan att själv vara filatelist, i ovanligt hög grad öppen för frimärkssamlares syn-

punkter och önskemål. Han invaldes också som hedersledamot i Sveriges Filatelist-Förening i Stockholm. Juhlin blev kvar som chef för Postverket till den 31 december 1925.

Mellan Juhlin och Wennberg uppstod tidigt ett samspel som fick vidsträckta konsekvenser långt in i vår tid. Med Juhlins välvilliga medverkan kom Harry Wennberg under 1910-talets andra hälft att berika den svenska frimärksfloran på ett ganska radikalt sätt.

Föraning om fynd

Kring förra sekelskiftet började filatelister och frimärkshandlare bearbeta Postverket. Man önskade att de stora lager av äldre, frankerade blanketter som fanns arkiverade inom myndigheten skulle bli tillgängliga för samlare.

Aktionen gav också resultat. I *Nordisk Filatelistisk Tidsskrift* nr. 11 1904 finns en notis som berättar att Svenska Generalpoststyrelsen under den närmaste tiden genom ett anbudsförfarande skulle komma att sälja ett stort antal begagnade svenska frimärken. Dessa har "suttit på gamla postanvisningar och tillvaratagits innan anvisningarna förstörts".

Det mycket stora partiet dominerades sålunda av nedklippta svenska postanvisningar. Den knapphändiga rapporteringen i fackpressen styrker detta. Materialet omfattade företrädesvis väldiga mängder av 5- och 20-öresvalörerna ringtyp perf. 13 – ett par miljoner av vardera enligt en notis. Det vanligaste postanvisningsportot var ju 25 öre. Till detta "ca. 300.000 diverse märken, även utländska". Avierna var huvudsakligen postbehandlade på 1880-talet.

Före försäljningen uttog Postverket alla befintliga 20/TRETIO-märken, totalt 25 st., "i syfte att bortbytas till främmande postverk mot märken till dess egen samling". Ett antal av dessa feltryck sparades också för att övergå till ett planerat Postmuseum i Gamla stan. Detta inledde sin verksamhet den 16 december 1906.

Då man i början av december 1904 öppnade anbudssedlarna framgick det att högsta budet, 5.275 kr, avgivits av frimärkshandlaren i Stockholm, Heinrich Lichtenstein, Wennbergs främste rival. Det närmaste anbudet låg på 5.100 kr. Det är inte känt om Harry Wennberg deltog i budgivningen – och han nämner inte något om detta i sina memoarer.

Lichtensteins utomordentligt stora, men något enformiga frimärkskap räckte naturligtvis mycket länge. Ännu efter mer än två decennier, i maj 1927, annonserar hans son och efterföljare, Erik Lichtenstein (1888-1954), om "postafklipp" med "siffermärken" i *Svensk Filatelistisk Tidskrift*. De såldes i enkilospaket som kostade 15 kr.

Drygt tre år efter partiförsäljningen 1904 kom en ny möjlighet. Nästa kapitel skrevs genom en kungörelse som publicerades i *Stockholms Dagblad* den 4 februari 1908. Meddelandet från Generalpoststyrelsen är långt och ordrikt. Jag nöjer mig med att återge den första meningen. Den har en omisskännlig tidsfärg. Den kom, men det förstod man knappast då, att bilda upptakten till ett skeende som tämligen kraftfullt påverkar den svenska frimärksmarknaden än i dag.

Kungörelse

"De, som önska att från postverket inköpa ett till försäljning bestämdt parti makulerade, till stor del å adresskort anbragta, svenska och utländska frimärken, äga i sådant hänseende att före klockan 12 på dagen den 5 nästkommande mars till Kungl. Generalpoststyrelsens registrator ingifva skriftliga, förseglade, till Generalpoststyrelsen ställda anbud, lydande å visst belopp i svenskt mynt för hela det salubjudna partiet, hvilket finnes till påseende i posthuset vid Vasagatan hvarje söckendag kl. mellan 2 och 3 på dagen efter anmälan hos aktuarien å Generalpoststyrelsens Utrikes- och Författningsbyrå. [...]."

Postverkets kungörelse är betydligt utförligare än så. Ändå är det några avgörande frågor som på ett enerverande sätt förblir obesvarade. Hur stort är partiet den här gången? Från vilken tidsperiod härrör blanketterna?

Lyckligtvis bringar *Svensk Filatelistisk Tid-*

skrift en smula klarhet genom en minimal notis, "Försäljning af frimärken", i nr. 2 1908: "Partiet omfattar c:a 125 säckar från 1880-talet." I marsnumret (nr. 3) 1908 av *SFT* berättas slutet på historien:

"Postverkets frimärksförsäljning. Det i vårt förra nummer omnämnda partiet frimärken å adresskort utgjorde 109 säckar, hvilka till ett pris af kr. 8.600 inköptes af vår kände frimärkshandlare hr Harry Wennberg. Närmaste anbuden varierade mellan 4 à 5.000 kr.

Intresset för partiet var mycket stort och en agent för en Hamburgerfirma i partifrimärken hade t. o. m. tillbringat flera dagar i posten med att undersöka säckarna. Dennes anbud å något mer än kr. 4.000 – måste väl jämfördt med ofvannämnda kr. 8.600 – anses som ett missbud.

Säckarna beräknas innehålla sex miljoner frimärken. [...]."

För tidningen och dess läsare hade saken kommit till en slutpunkt. För Harry Wennberg hade det mesta precis börjat.

Villan på Södra Lagnö sommaren 1908. I gräset sitter fr. v. sönerna Seth, Eric, Vilhelm o. Charles. På sensommaren föddes Tom Wennberg.
Bild ur *Filatelistiska Meddelanden* nr. 7 1922.

Sju ton papper

Att Wennberg alls kunnat få loss den mycket stora köpeskillingen berodde närmast på en lycklig tillfällighet. En jägmästare i Härnösand, J. A. Arnell, hade stått i viss korrespondens med frimärksaffären. Utan att herrarna närmare kände varandra överförde Arnell som privatlån 10.000 kr till Wennberg.

I sina filatelistiska hågkomster kommenterar Wennberg: "Härmed kunde jag betala postverket sina 8.600 kronor, och hade en hacka över till rörelsekapital. Tack, min vän Arnell, för det oerhörda förtroende du satte till min person, tack!"

Nu gällde det att från Postverket forsla säckarna till en plats där innehållet kunde förädlas. Uppgifterna om mängden säckar varierar en smula. Det förefaller som det ursprungliga antalet var ca. 125 men att det i praktiken snarast var 108 säckar som Wennberg hade att ta hand om. Det är troligt att några av de välfyllda gamla jutesäckarna sprack sönder när deras innanmäte under visningarna utsattes för ivriga filatelisters närgångna granskning. I det läget fick man packa de kvarvarande, hela, säckarna än fullare. Varje säck med makulatur vägde gott och väl 60 kilo; Harry Wennberg angav totalvikten till över 7 ton.

Heinrich Lichtenstein hade erövrat sin frimärksmakulatur i form av hanterliga aviklipp. Wennberg mottog sina adresskort oskurna vilket naturligtvis gjorde volymen kolossalt mycket större. Men den här gången hade Posten inte sökt igenom materialet på jakt efter särskilt ovanliga godbitar.

Partiet förefaller alltigenom ha utgjorts av paketadresskort (i huvudsak) och postförskottsreversal (en mindre andel). Det svenska materialet dominerade stort men till viss del ingick utländska objekt – inte sällan med begärliga märken i höga valörer. En rimlig uppskattning är att varje blankett var försedd med, i genomsnitt, 2,5 frimärken.

De 6 miljoner frimärkena skulle i så fall vara apterade på ca. 2,4 miljoner blanketter.

Frimärksfrakt

Genom ett resolut ingripande av hustrun lyckades Harry Wennberg per telefon hyra ett större sommarhus, "Villa Fårudden", på Södra Lagnö i Stockholm skärgård för hela sommaren 1908. Han hade sökt ett riktigt rymligt hus, tillräckligt för att ge plats åt en stor mängd människor.

Det gällde nu att med båt transportera postsäckarna till Fårudden. Lördagen den 30 maj infann sig Wennberg på Skeppsbron för att övervaka ilastningen av sina flyttsaker. Han hade per telefon varskott styrmannen Blomqvist att det gällde en avsevärd volym – ett tjugotal sängar och en hel del annat. Och "rätt mycket frimärken" – vilket den jäktade styrmannen uppfattat som en tämligen misslyckad lustighet...

Under hemska svordomar fick styrman Blomqvist och hans besättning stuva det wennbergska bagaget. Hela akterdäck upptogs av säckarna och allt mer irriterade passagerare fick trängas ihop där det fanns plats. Kraftigt försenad kunde "Strömma Kanal" lämna Skeppsbrokajen.

Fartyget låg tungt i vattnet men allt gick bra till en början. Skurusundet och Baggensfjärden avverkades smärtfritt. I Fiskhålet, en smal och grund passage innan man kommer ut i Lagnö sund, hördes ett skrapande ljud och båten satt hårt på grund. Oroliga passagerare diskuterade upprörda sinsemellan. Styrmannen rusade förbi, röd i ansiktet av ilska: "Vi ha stött på grund, tack vare de fördömda gamla frimärkena som ligga i aktern."

Paniken var nu nära och ansatser till lynchstämning spred sig ombord. Kaptenen uppenbarade sig och skapade lugn med sitt bestämda uppträdande: "...vill därför mina damer och herrar vara vänliga att sammanpacka sig i båtens för så mycket som möjligt, så kommer vi kanske flott på några minuter."

Manövern lyckades, "Strömma Kanal" gled av grundet och var tio minuter senare framme vid målet. Lossningen av frimärkskolonins bagage tog 40 minuter. Medpassagerarnas tålamod var prövat till bristningsgränsen. När den sista postsäcken lyfts ur båten utbringade en herre från övre däck ett elakt och fyrfaldigt hurrarop: "För Fårudden och dess innevånare!"

Flickors flinka fingrar

"Villa Fårudden" och dess omgivningar visade sig uppfylla Harry Wennbergs högt ställda förväntningar. Byggnaden utgjorde nu basen för den verksamhet han hade planlagt med närmast militärisk precision.

En stab med tio unga flickor jämte föreståndarinna hade medföljt på "Strömma Kanal" för att under tiden 1 juni – 1 oktober utgöra projektets fotfolk. De skulle ges logi i bostadshusets övervåning där också kökspersonal inkvarterades. Sittande tillsammans i ett stort, särskilt inhyrt tält skulle flickorna sedan riva av eller klippa loss frimärkena från underlaget och inledningsvis sortera svenska för sig och utländska för sig. Om nästa etapp berättar Wennberg:

"Sedan detta skett måste frimärkena sorteras så att de helt vanliga svenska och utländska skildes från de bättre frimärkena. Detta kunde med lätthet ske genom att varje flicka hade en 'provkarta' framför sig, vilken utvisade vilka frimärken som kallades 'vanliga'."

Därefter skulle de bättre frimärkena tas om hand av föreståndarinnan. Hennes uppgift var att fördela dessa märken i två kategorier – ovanliga och mycket sällsynta. Frimärkena i den senare avdelningen, gräddan av dagens skörd, överlämnades så till chefen då denne på eftermiddagen återkom till ön från arbetet i staden. De vanliga frimärksklippen emballerades i pappkartonger med 1.000 frimärken i varje kartong. Dessa förpackningar såldes sedan för 2 kr 85 öre stycket i Wennbergs butik.

Harry Wennbergs plan gick i lås. Efter fyra månader i Stockholms skärgård hade tio flitiga flickor precis hunnit med att klippa ned bortemot två och en halv miljoner

blanketter. Det hade blivit höst och det var dags att återvända till verkligheten inne i stan.

Slutsorterat

Förvärvet av dessa ton av frankerade adresskort får det att vattnas i munnen även på den mest kallhamrade filatelist i dag. Wennbergs frimärksflickor var uppenbarligen tillsagda att noga spana efter sådant som 20/TRETIO-märken och otandade svenska märken av vilket slag som helst. Förmodligen ansågs också eventuellt förekommande ringtypsmärken i riksdalervalör tillhöra den ovanliga kategorin – liksom de flesta utländska frimärken i höga valörer.

Men sådant som sällsynta ortstämplar hade man naturligtvis ingen möjlighet att identifiera och särbehandla. Sannolikt inte heller lyxbetonade avtryck i allmänhet. Det subtila dubbeltrycket 20 öre på 20 öre från 1877 kan ha funnits med i begränsad omfattning. Det tog man inte vara på, av det enkla skälet att det ännu inte kändes till. Detta officiellt utförda dubbla tryck upptäcktes först fem år senare, 1913, av Harry Wennbergs då fjortonårige son Wilhelm.

Varför måste då alla dessa blanketter till varje pris förstöras, klippas ned? För den tidens frimärkssamlare var en sådan reducering inte lika känslomässigt upprivande som den skulle varit i dag. Dessutom styrdes Wennberg av ett villkor i kungörelsen av den 4 februari:

"I det kontrakt som kommer att afslutas, varder köparen, vid vite af etthundra (100) kronor, tillförbunden att, därest icke de adresskort, å hvilka frimärkena äro anbragda, på annat sätt af honom förstöras, låta desamma användas endast till förmalning inom riket för ny papperstillverkning."

Postverket var angeläget om brevsekretessen men budskapet var sannerligen inte glasklart. Hur som helst – så vitt vi vet finns

Frimärksflickorna på Södra Lagnö sommaren 1908. Sittande projektledaren Harry Wennberg. Bild ur *Filatelistiska Meddelanden* nr. 7 1922.

knappast någon av de blanketter Harry Wennberg förvärvade 1908 kvar i dag i sitt ursprungliga skick. Man kan fråga sig hur man på Södra Lagnö hanterade pappersavfallet som med tiden måste ha uppgått till 5 eller 6 ton. Jag gissar att man brände det på platsen. Att återföra det till Stockholm för att sälja det till ett pappersbruk tog nog emot – så mycket trassel som det varit att en gång forsla ut säckarna till Fårudden.

Tråkigt nog var Wennberg ytterligt förtegen angående vad han lyckades destillera fram av sällsyntheter ur detta jättelika berg av papper: "Flera '20-trettio' hittades, otandade frimärken av 1877 års em. såväl 6- som 30-öres. Massor av Finland 1885 5 o. 10 Mark o. dyl. Ja, med ett ord det hela var en verklig guldgruva." Man känner sig snopen. Mer information än så släppte han inte ifrån sig i sina memoarer. Jag anar att han mörkar, tar till kraftigt i underkant. Det är lätt att framför sig se fantastiska saker i svindlande antal.

Harry Wennbergs annons i samlartidningen *Skandia* nr. 10 1908.

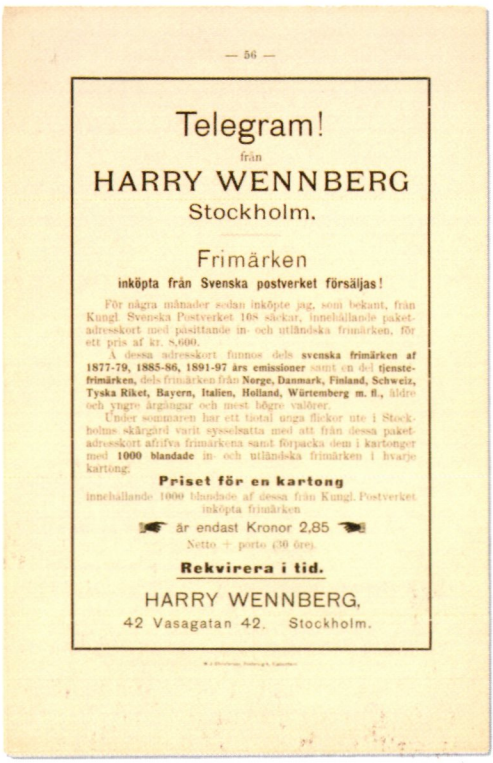

— 56 —

Telegram!

från

HARRY WENNBERG

Stockholm.

Frimärken

inköpta från Svenska postverket försäljas!

För några månader sedan inköpte jag, som bekant, från Kungl. Svenska Postverket 168 säckar, innehållande paketadresskort med påsittande in- och utländska frimärken, för ett pris af kr. 8,600.

Å dessa adresskort funnos dels **svenska frimärken af 1877-79, 1885-86, 1891-97 års emissioner** samt en del **tjenstefrimärken,** dels frimärken från **Norge, Danmark, Finland, Schweiz, Tyska Riket, Bayern, Italien, Holland, Würtemberg m. fl.,** äldre och yngre årgångar och mest högre valörer.

Under sommaren har ett tiotal unga flickor ute i Stockholms skärgård varit sysselsatta med att från dessa paketadresskort afrifva frimärkena samt förpacka dem i kartonger med **1000 blandade** in- och utländska frimärken i hvarje kartong.

Priset för en kartong

innehållande 1000 blandade af dessa från Kungl. Postverket inköpta frimärken

är endast Kronor 2,85

Netto + porto (30 öre).

Rekvirera i tid.

HARRY WENNBERG,

42 Vasagatan 42. Stockholm.

I en annons i samlartidningen *Skandia* nr. 10 1908 ger Wennberg dessbättre något fylligare uppgifter om vad säckarna egentligen hade för innehåll. Ändå kvarstår en känsla att han valt att inte berätta allt.

Den 28 augusti den sommaren skänkte fru Wennberg sin make en femte son. Namnet Tom var bestämt i förväg – om det skulle bli en pojke. På eftermiddagen kom grosshandlaren Johanson som ägde "Villa Fårudden" (och för övrigt hela ön) för att gratulera. Efter en stund ställde han en fråga: ville Wennberg köpa huset? Svaret kom snabbt och jakande: "Avgjort, jag köper villan och med anledning av födelsedagen döper jag den nu till *Tomtebo*!"

Albert Lindströms samling

Året 1908 var avgörande för Harry Wennberg på många sätt. En ny butikslokal anskaffades på Vasagatan 42.

I maj detta år inledde Harry Wennberg förhandlingar om att överta anatomiprofessorn Albert Lindströms utomordentligt omfattande samlingar från hela världen. Särskilt de nordiska länderna var välrepresenterade; en Sverigesamling späckad med rariteter och något så ovanligt som en omfattande och dyrbar Islandskollektion – bland mycket annat.

Köpet blev utdraget och komplicerat, samlingarna kom tämligen ostrukturerade i omgångar. De skulle betalas av med månatliga, mycket höga belopp. Åtskilliga sällsyntheter sålde Wennberg till ivriga samlare innan märkena ens hunnit bli levererade av Lindström.

I sina filatelistiska memoarer beskriver Wennberg professor Lindström helt kort som "en den mest fina och vänliga människa jag någonsin kommit i beröring med". I verkligheten blev herrarnas samarbete mycket invecklat. Om detta nämner Wennberg ingenting.

Innan affären slutgiltigt hade reglerats avled professor Lindström oväntat den 3 december 1910, ett par veckor före sin 57-årsdag. Det visade sig att hans finansiella ställning var betydligt svagare än man känt till.

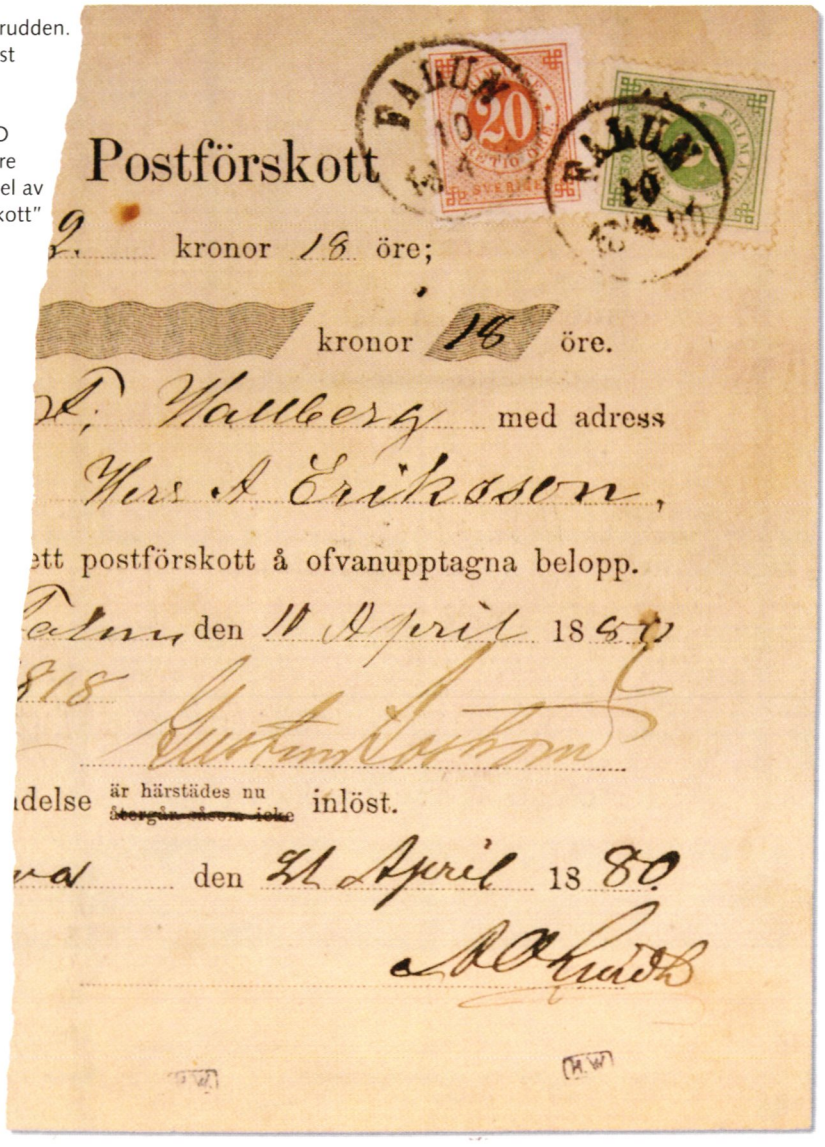

Frimärksfynd från Fårudden. Förmodligen den mest kompletta, bevarade blanketten. Feltrycket 20/TRETIO tillsammans med 5 öre ringtyp perf. 13 på del av "Reversal å Postförskott" stämplat Falun 10 april 1880. Harry Wennbergs garantistämpel är slagen två gånger nedtill på avin. Bild ur en auktionskatalog, utgiven av Skandinavisk Filateli AB i december 1989.

Hans tillgångar sattes under konkursförvaltning. Dessutom var de frimärken som övergått till Harry Wennberg inte alltid av fullgod kvalitet.

I april 1911 skrev Harry Wennberg till konkursförvaltaren:

"[...] Litande på att Professor Lindströms frimärken voro äkta, sålde jag med ledning af den af Professor Lindström till mig lämnade raritetsförteckningen större delen af desamma till samlare i in- och utlandet. I den mån jag af Professor Lindström – med stora svårigheter och efter upprepade påstötningar – utfick dem, levererade jag dem till mina köpare.

Dessa läto utländska experter undersöka dem och visade det sig då att ett öfverväldigande antal frimärken voro **falska, lagade** eller på annat sätt värdelösa. [...].

Jag anser mig därför berättigad att af konkursmassan utfå jämväl ersättning för af Professor Lindström levererade falska frimärken med ett belopp som jag framledes närmare skall bestämma. [...].

I förlitande på rättmätigheten af mina anspråk, hvilka jag med all kraft kommer att vidhålla, anhåller jag att svar på denna min framställning måtte

lämnas till mitt juridiska ombud v. Häradshöfdingen H. Norman, Drottninggatan 17.

Stockholm den 27 april 1911
Harry Wennberg
v. Konsul"

Situationen var plågsam för Lindströms efterlevande och betungande för konkursförvaltarna. Så småningom erhöll Wennberg en godtagbar ekonomisk kompensation.

När återstoden av Albert Lindströms samlingar definitivt skulle avyttras i oktober 1911 valde dödsboet en annan frimärkshandlare. Firma Lichtenstein på Drottninggatan köpte materialet för den uppseendeväckande summan av 227.500 kr. Här ingick bland annat det obegagnade kvartsark, 25 märken, 4 skilling banco som sedan 1924 utgör en sevärdhet i Postmuseums samlingar.

Harry Wennberg, konsul

Att Wennberg utnämndes till konsul berodde, som så ofta i hans liv, på en kombination av tillfälligheter och hans avundsvärda förmåga att "ta folk".

Genom förmedling av den frimärksintresserade belgiske handelsattachén i Stockholm hade Wennberg 1908 blivit bekant med den förmögne franske greven och diplomaten de la P. Samvaron var angenäm, trots att den svenske frimärkshandlaren villigt erkände att hans franska var mycket skral.

Några dagar efter det första mötet sökte den franske greven upp Wennberg på dennes kontor. Greve de la P. önskade beställa en samling – "Sverige komplett i nyanser". Wennberg ordnade personligen ett högklassigt urval: "Jag begärde utan skryt ett pris som egentligen understeg värdet av frimärkena och det arbete som legat bakom åstadkommandet av denna praktsamling."

Senare kom den franske diplomaten att kallas som militärattaché i Spanien. Vid avskedet yttrade han: "Edert älskvärda sätt som affärsman mot mig har gett mig en idé. Jag hoppas, att jag skall kunna en gång i framtiden vara Eder till nytta." Harry Wennberg förstod då inte riktigt hur detta

För den omfattande korrespondensen med tyskspråkiga samlare använde Wennbergs frimärksaffär en särskild firmastämpel. Brevkort till Österrike den 24 september 1909.

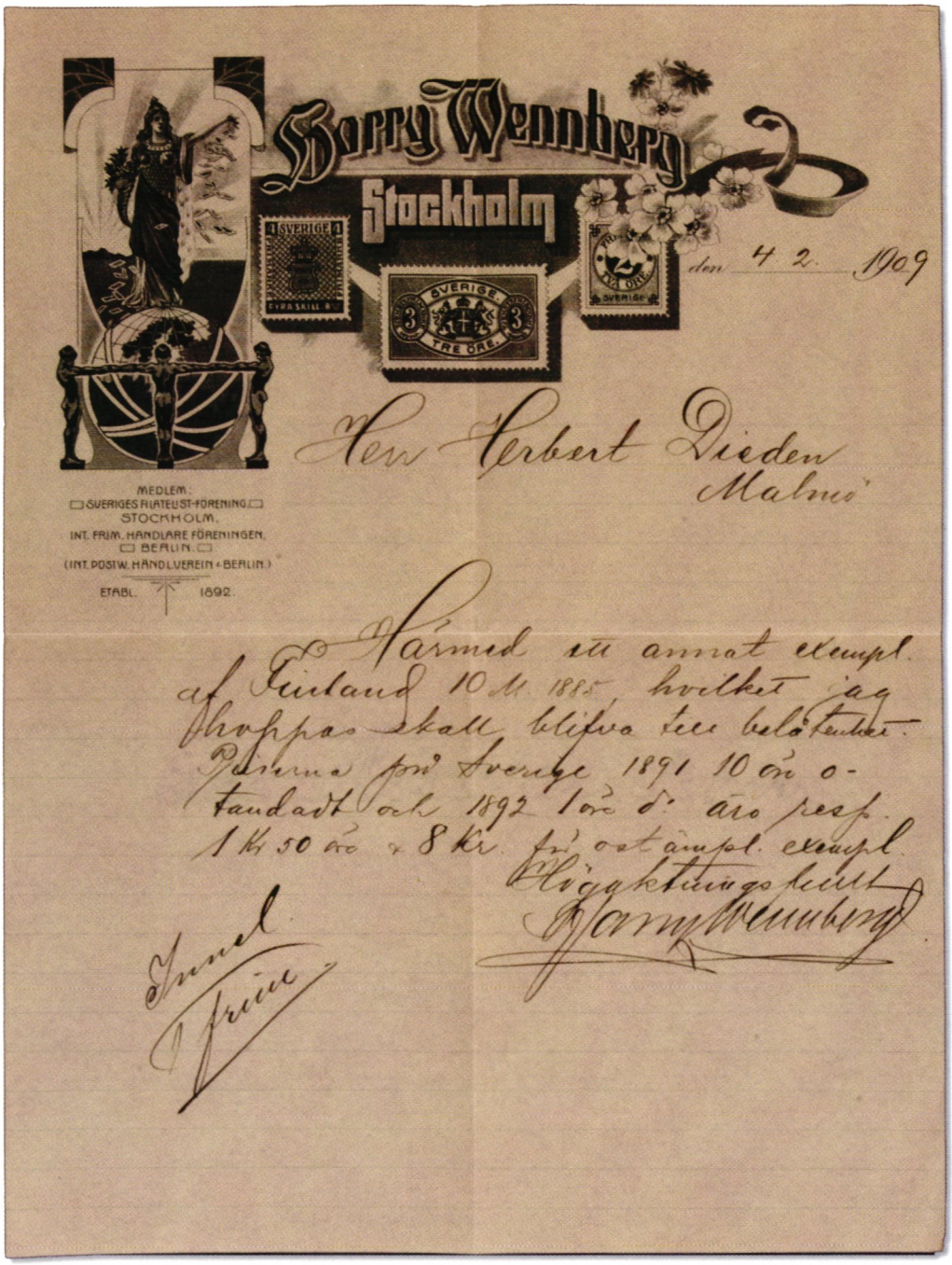

Firman använde ett rikt dekorerat brevpapper vid 1900-talets början. Här visas ett brev från den 4 februari 1909 till den mycket unge, sedermera välkände filatelisten Herbert Dieden.

skulle ske. Saken klarnade när han en sommardag 1910 mötte en bekant som hälsade honom med orden: ”God morgon, herr konsul av Panama.”

Åtskilligt senare, efter lång och trogen tjänst, förlänades Wennberg 1924 titeln Generalkonsul.

Harry Wennberg, filatelistisk skriftställare

Långt innan memoarerna infördes i *Filatelistiska Meddelanden* 1919-1923 hade Harry Wennberg publicerat sig inom olika filatelistiska områden.

I *Svensk Filatelistisk Tidskrift*, *SFT*, medverkade han regelbundet. I *SFT* nr. 9 1905 varnar han på ett utförligt och sakkunnigt sätt för de välgjorda så kallade Pariserförfalskningarna. Artikeln har rubriken "Massförfalskning af Svenska frimärken". Dessa skickligt framställda imitationer omfattade 3 skilling banco från 1855, vapentyp öreutgåvans sex valörer och det svarta och bruna lokalmärket. I samma tidningsnummer inför Wennberg också en litteraturanmälan: *Catalogue Lemaire* 1840-1900. Kompletterande uppgifter om de ovannämnda förfalskningarna från Paris och deras föregivna bakgrund gav Wennberg senare i *SFT* nr. 5 1906.

År 1909 utlyste Stockholmsföreningen (eg. Sveriges Filatelist-Förening i Stockholm) flera pristävlingar för att få underlag till en ny katalog. Vissa uppgifter i 1905 års jubileumsskrift ansågs föråldrade eller ofullständiga.

I sin krönika över Stockholmsföreningens verksamhet 1886-1976 skriver Rune Svahn: "Frimärkshandlare Harry Wennberg gjorde ett utomordentligt arbete och 1911 års klassiska del såg i princip ut som i dag." Det kan tilläggas att Wennberg utarbetade katalogen i nära samarbete med ingenjör Nils Westberg. Nämnas bör också att den uteslutande är avfattad på tyska: "Verzeichnis über die Postwertzeichen von Schweden".

Ett annat viktigt arbete under medverkan av Wennberg kom 1915: "Handbok öfver Sveriges Frankotecken." Ett inledande kapitel – "De svenska frimärkenas specialiserande" – skrev Wennberg tillsammans med Karl Glas. Doktor Glas var en skicklig men lågmäld och numera rätt bortglömd filatelist. Han är *inte* identisk med Hjalmar Söderbergs olycklige romanhjälte (1905) med samma namn.

Handboken 1915 hade i mycket karaktär av frimärkskatalog – den innehöll prisnoteringar. Här fanns även avsnitt om helsaker och stämplar. Ansvariga för dessa var filatelisterna Erland Kempe och Fritz Dölling resp. Astley Levin. I 1915 års handbok ingår också ett avslutande kapitel: "Vårt svenska Postmuseum" som författats av Harry Wennberg.

Fem år senare, 1920, kom en ny upplaga av handboken. Förordet är undertecknat av Harry Wennberg, "För Sveriges Filatelist-Förenings kommitterade". Också i denna version ingår ett slutkapitel om Postmuseum, den här gången författat av Ernst Wilms: "Postmuseums svenska frankoteckensamling."

År 1924 inleddes ett intressant men aldrig fullbordat projekt. "Harry Wennbergs Frimärksgalleri" med Nils Strandell som redaktör skulle enligt planerna bli en lång serie förtrycksalbum på olika motivfilatelistiska teman. I Wennbergs annonsering kallas de "kulturella samlarealbum och lexikon". Hela verket var tänkt att omfatta 18 band med närmare 6.000 illustrationer.

Av dessa filatelistiska uppslagsverk – de var försedda med utförliga, informerande, textavsnitt – kom till slut endast två att fullbordas: "Del I. Europas historia" och "Del IX. Biologi". I det förra arbetet svarade fil. dr. Hjalmar Jansson och i det senare naturalhistorikern fil. dr. Lars Gabriel Andersson för granskningen av facktexten.

År 1925 utgavs "Harry Wennbergs Handbok över Sveriges Frankotecken". Den innehöll en beskrivning av de svenska frimärkena 1920-1924, sålunda de tryckteknisk varierande produkter som kom till under Postverkets första år som frimärkstillverkare. Denna handbok över samtida, moderna, frankotecken rymde också ett avsnitt om svenska helsaker utgivna 1916-1924. I *Nordisk Filatelistisk Tidskrift* nr. 6 1925 recenserades boken – mycket uppskattande – av Nils Strandell.

Harry Wennberg hann med ett rätt omfattande filatelistiskt författarskap. Redovisningen här upptar en del av det väsentligaste – men inte allt. En lämplig avrundning är hans meddelande att 20-öresvalören ringtyp perf. 14 i en upplaga genomgick ett officiellt

Harry Wennberg med hustrun Louise och barnen på Tomtebo 1911.
Stående t. h. finns också gode vännen Josef "Juffe" Johansson. Hans son, Brynolf Johansson, sitter i mörka kläder mellan Eric och Seth på näst nedersta trappsteget.

och av Postverket sanktionerat dubbeltryck. Det här märket låg Wennberg varmt om hjärtat, det var ju hans fjortonårige son Wilhelm som observerade dubbeltrycket första gången, sommaren 1913. Harry Wennberg fick nöjet att offentliggöra fyndet i en artikel i *Svensk Filatelistisk Tidskrift* nr. 8 på hösten samma år.

Konsulers uppgång och fall

Harry Wennbergs affärsmässiga framgångar fortsatte i osannolik takt. År 1910 hade han erhållit rätten att svara för detaljförsäljningen av frimärken vid huvudpostkontoret i Stockholm – förmodligen med mycket gynnsamma provisionsvillkor.

Från den 1 december 1911 övertog han frankoteckensförsäljningen vid huvudpostkontoret i Malmö. Dessutom fick han där behörighet att tillhandahålla svenska och utländska frimärken för samlarändamål liksom diverse filatelistiska tillbehör. Telegraf- och rikstelefonstationen som var inrymd i samma postkontor överläts också till Wennberg.

Vid sammanträdet den 5 mars 1912 hade medlemmarna i Stockholmsföreningen en överraskning i beredskap åt konsul Wennberg. Mötet fick "en särdeles fästlig prägel" med anledning av Wennbergs 40-årsdag som inträffat dagen innan. Efter hyllningstalet överlämnade ordföranden, uruguaykonsuln Sixten Keyser, "ett genom subskription inköpt synnerligen vackert guldur med inskription".

Mötet var också historiskt på ett annat sätt, men det förstod man inte förrän ett drygt halvår senare. Det blev den kontroversielle konsul Keysers sista stora framträdande i föreningen. Han uteblev sedan från alla möten fram till slutet av oktober. Vid det 462:a ordinarie sammanträdet den 25 oktober 1912 fanns han på plats men tvingades lämna alla sina uppdrag inom Sveriges Filatelist-Förening i Stockholm.

Det förnämliga guldur av märket Omega som Harry Wennberg mottog av Sixten Keyser vid sin 40-årsdag i mars 1912.

Festfilateli

I aprilnumret 1915 av *Svensk Filatelistisk Tidskrift* införde Harry Wennberg en historisk översikt under rubriken "1915 – ett frimärkets jubileumsår". Tre kvarts sekel hade gått sedan världens första frimärken gavs ut i England.

På själva jubileumsdagen, den 6 maj 1915, samlade Wennberg ett antal av Sveriges Filatelist-Förenings äldre medlemmar på middag i sitt dåvarande hem på Drottninggatan 94. Som placeringskort vid det festligt och filatelistiskt dekorerade bordet användes specialkomponerade kuvert. De var frankerade med särskilt framtagna, fantasifulla frimärken och försedda med poststämplar som anknöt till jubileet. Wennbergs privatmärken avbildade tre postala nydanare: den svenske löjtnanten C. G. Treffenberg och de brittiska pionjärerna James Chalmers och sir

Souvenirbrev till frimärkets 75-årsjubileum den 6 maj 1915. Sådana kuvert användes som placeringskort vid en festmiddag hemma hos Harry Wennberg samma dag.

Harry Wennberg 40 år, 1912.

Rowland Hill. På brevets baksida fanns en reguljär svensk frankering, ett 5-öres medaljongfrimärke som stämplats den 6 maj 1915.

Från början av 1910-talet och åtskilliga år framåt var Harry Wennbergs hem platsen för många andra generösa och minnesvärda fester. Till de återkommande besökarna hörde postverkschefen Julius Juhlin och föreståndaren för Postmuseum, Johannes Rudbeck. I utkanten av de frackklädda gästerna rörde sig Wennbergs halvvuxna söner och deras kamrater. Luften var tung av parfym, cigarrök och punch.

För att den mäktige Juhlin skulle försättas på bästa möjliga humör hade Harry Wennberg i förväg delat ut några enkla instruktioner. Sönerna och deras vänner skulle med jämna mellanrum, då situationen föreföll lämplig, gå fram till Juhlin och – med from uppsyn – ställa någon fråga om utmärkelserna på postgeneralens bröst.

Detta var en av Juhlins ömma punkter. Han var, efter Sven Hedin, den tidens mest ordenstyngde svensk. Julius Juhlin var påfallande stolt över sina ordnar och medaljer. Han kunde berätta en hel del om var och en av dem – och gjorde det gärna.

Landstormen

På sommaren 1916 besöktes Wennberg av kapten Nils Boberg. Denne var sekreterare i "Kronprinsessan Margaretas förening för Landstormsmäns beklädnad". Kapten Boberg ville undersöka möjligheten att ge ut ett välgörenhetsfrimärke till förmån för beklädnadsföreningen.

Wennberg – med sina goda kontakter i den högsta ledningen för Postverket – lät denna blygsamma begäran gå i uppfyllelse med råge. De tre landstormsemissionerna 1916 (två st.) och 1918 omfattar sammantaget 31 märken. Dessutom medförde utgivningen ett stort antal feltryck och varianter.

Landstormsfrimärkena har alltid framstått som kontroversiella och rätt mycket har skrivits om dem. Till och med Wennberg själv uppfattade signalerna och medger i sina memoarer:

"Sett från filatelistisk synpunkt kan man måhända klandra landstormsfrimärkena, men jag är fullt övertygad om att då filatelisterna erhöllo kännedom om att de dock inbringade över *en halv miljon kronor* till landstormsmännens beklädnad, deras fosterländska känslor fingo övertaget."

Landstormsserierna I och III utgjordes av påtryck på nytryck av ringtypsfrimärken. Landstorm II, däremot, framställdes som påtryck på lösenmärken – originalmärken som fanns kvar i Postverkets förråd. Antalet nyttjade lösenmärken varierade kraftigt. Upplagorna var generellt sett blygsamma. Valören 10+Nittio öre på 1 krona såldes i 16.900 ex. Det är den minsta upplaga något ordinarie svenskt frimärke hittills har haft.

Påtrycket 10 öre + 4,90 kr på femkronorsmärket med Posthuset som motiv avyttrades också i en begränsad mängd, 24.500 ex. Teoretiskt betalade köparen 5 kr för ett

Harry Wennbergs Frimärksaffär fanns på Drottninggatan 66 under åren 1916-1923.

frimärke som gällde för 10 öre. I praktiken var emellertid alla märken i den andra emissionen ännu mycket dyrare. De såldes nämligen enbart i satser – vanligen om nio eller elva märken. Dessa kunde endast köpas i en speciell kassa i Centralposthuset eller i "Centralrådets Distributionsbyrå" vars föreståndare var Harry Wennberg. Distributionsbyråns adress var Drottninggatan 66 dit Wennbergs frimärksaffär nu hade flyttat.

Av de 16 kr som den kompletta satsen med elva frimärken kostade utgjordes 85 öre av märkenas frankeringsvärde. Landstormsföreningen fick sedan 7 kr 40 öre av intäkterna. Återstoden av beloppet, 7 kr 75 öre, tillföll frimärkshandlaren Harry Wennberg.

Landstormsrörelsen och Wennberg stod i en ömsesidig tacksamhetsskuld till varandra. Riksdagen drog 1921 – några år efter första världskrigets slut – in anslaget till landstormen. Wennberg grundade då "Centralförbundets för landstormens bevarande garantiförening".

Den s. k. Landstorm II-utgåvan bestod av påtryck på lösenmärken och femkronorsmärket Posthuset. Frimärket nedan, 10+Nittio öre på 1 krona, fick en minimal upplaga.

Värnamo m.m.

I december 1918 (en månad efter vapenstilleståndet) lyckliggjordes svenskarna med den sista, tredje, landstormsemissionen. Efter sommarens portohöjningar hade Landstorm I-serien blivit inaktuell. På de redan övertryckta märkena ordnades nu ett ytterligare påtryck.

I frimärkskatalogerna blir märkesbeskrivningarna osedvanligt krångliga: 7+3 på 5+FEM öre på 2 öre, 7+3 på 5+FEM öre på

LANDSTORMSFRIMÄRKEN

av typ II.

Övertryckta å äldre svenska lösenmärken:

5 öre på valörerna 1, 3, 5, 6 & 12 öre, *10 öre* på valörerna 20, 24, 30, 50 öre & 1 Krona, med olika tillägg till landstormen, samt 1903 års 5-kronors frimärke övertryckt med 10 öre och med ett tillägg av Kr. 4.90 till landstormen.

Gälla som ***5 & 10 öres frimärken*** å alla inrikes brev.

Tillhandahållas *endast* av *Centralrådets Distributionsbyrå.*

Värdefull julgåva för samlare!

Endast ett begränsat antal finnas!

(Landstormsfrimärken av Typ II ingå *icke* i häftena A, B & C eller i sortimenten N:o 8, 9, 10 & 11).

Sortiment N:o 1 innehåller:
samtliga 11 landstormsfrimärken av Typ II, pris ... Kr. 16.—

Sortiment N:o 2 innehåller:
desamma som i **sortiment N:o 1**, med undantag av frimärkena
10 öre på 1 krona och **10 öre på 5 kronor**
= **9 olika**, pris ..... Kr. 5.—

6

"Värdefull julgåva för samlare!".
Harry Wennberg presenterar i en offert från december 1916 Landstormsfrimärkena av typ II.

Den s.k. Landstorm I-utgåvan innebar påtryck på nytryck av Ringtypsfrimärken medan Landstorm III utgjordes av påtryck på Landstorm I.

3 öre o. s. v. upp till den sista valören 12+8 på 10+TIO öre på 50 öre. Det är sådana finesser som kan skrämma bort en del hyggligt folk från frimärkssamlandet.

De portoförändringar som gav upphov till Landstorm III-utgivningen hade redan under sommaren 1918 fått konsekvenser för svenska filatelister i allmänhet och Harry Wennberg i synnerhet.

Distributionen av de mycket berömda och omskrivna så kallade Värnamomärkena, 55 och 80 öre Gustaf V i medaljong, stoppades av Posten eftersom Riksdagen beslutat om vissa portohöjningar per den 1 juli 1918. Dock levererades 1.000 st., tio ark, av vardera valören till postanstalten i Värnamo – men endast till denna. De började säljas den 3 juli. Den dagen fanns Wennbergs gode vän och medhjälpare Josef Johansson på plats för att köpa in en stor del av upplagan.

Om utgivningen av dessa frimärken och den egna nyckelrollen säger Harry Wennberg inte ett ord i sina memoarer. Lyckligtvis finns en genomarbetad och klarläggande analys av turerna kring dessa ständigt omtvistade frimärken i *Postryttaren* 1996. Den är författad av den mångårige sekreteraren i Postmusei Vänner, Sven-Rune Johansson.

Harry Wennberg och Postmuseum

Vid flera tillfällen tog Wennberg initiativ till storslagna affärer med Postverket och Postmuseum. Lika tystlåten som han varit om Värnamomärkena är han återigen i sina memoarer. Vanligen begärde han frimärken från Postverkets förråd i likvid; han var informerad om det tidiga Postmuseums knappa ekonomiska anslag.

Wennberg föreslog transaktioner under en lång följd av år. Särskilt aktiv var han 1918. Den 6 mars 1918 övertog Postmuseum från Wennberg ”en av landets dyrbaraste samlingar av svenska frimärken”. Kollektionen ägdes ursprungligen av en av våra främsta generalsamlare, direktören Israel Berghman. Likvid lämnades i ett stort antal skilling bancomärken (eftertryck) och vapentyp öremärken (original). Dessutom utlämnades från Frimärksförrådet 50 ex. av det sällsynta frimärket 1 riksdaler perf. 13.

Styrkt av detta offererade Wennberg några veckor senare, den 25 april, en omfattande samling helsaker. Det var en gedigen kollektion från alla världsdelar, sammanställd av den tidigare nämnde filatelisten Fritz Dölling och ”ordnad i 26 större album, bundna i starka och prydliga skinnband”. Wennberg uppgav att katalogvärdet utgjorde över 45.000 Riksmark och att saluvärdet var 24.000 kr. Att den bedömningen var riktig bekräftades också av en bilaga – ett intyg daterat den 29 april 1918 och undertecknat av den trofaste vännen Josef ”Juffe” Johansson.

Som motprestation erhöll Harry Wennberg från Postverket 367.216 st. lösenmärken, olika valörer ”jämte ytterligare 3.000 st. 24-öres lösenmärken”. Dessutom 50 ex. av vardera de sjutton nytrycksvalörerna från 1885 och likaså 50 ex. av vardera av de sex vapentyp örevalörerna (original) liksom av valörerna 3, 17 och 20 öre liggande lejon.

Av de elva ringtypsvalörerna perf. 13 nöjde sig Wennberg med likaledes 50 ex. av varje men av motsvarande märken med kontrolltecken posthorn på baksidan begärde han 100 ex. Ett 100-ark önskades också av vårt första porträttmärke, Oscar II i boktryck 1885.

Harry Wennberg avslutade sin kravlista med att dessutom begära fem stämplade ex. av feltrycket 20/TRETIO ur Postverkets förråd. Där tog det plötsligt stopp – Posten ville inte lämna ut mer än två ex. I stället fick Wennberg hastigt formulera en kompense-

rande förteckning. I den ingick mycket stora kvantiteter av huvudsakligen Oscarsmärkena i koppartryck och Gustaf V i medaljong.

Det tog tid att plocka fram allt detta från Frimärksförrådet. Den 19 juni 1918 kunde Wennberg kvittera till sig den återstående, och största, omgången frimärken.

Den 25 november 1918 erbjöd Wennberg Postmuseum "hela min samling av Svenska Skilling-bankofrimärken, alla i utsökta praktexemplar...". Begreppet "praktexemplar" användes mycket frikostigt vid förra seklets början – alldeles särskilt av H. Wennberg. Emellanåt tycktes det räcka med att ett frimärke nödtorftigt hängde ihop för att det skulle vara kvalificerat för den hederstiteln. Vår moderna benämning för riktigt enastående objekt, lyxkvalitet, förekom däremot knappast alls. Någon gång nyttjade man som beteckning för sådana sällsyntheter det tyska "Kabinettstück".

Antalet skillingmärken som nu offererades var 66, fördelade på alla fem valörerna. Här ingick bland annat sju ex. 3 skilling banco (varav ett ostämplat) och åtta ex. 24 skilling banco (alla stämplade). Irriterande nog har Wennberg angett saluvärdet till 10.0000:-. Man vet idag inte helt säkert om han menade tio tusen (vilket är mest troligt) eller hundra tusen kr.

I gengäld begärde han, och fick, 15.000 ex. av vardera påtrycksmärkena 1,98 på 5 kr, 2,12 på 5 kr, 27 öre på 55 öre, 27 öre på 65 öre och 27 öre på 80 öre. Det sammanlagda nominalvärdet för dessa uppgick till 73.600 kr men Wennberg accepterade att arken lämnades ut för att makuleras med poststämpel, "vilken makulering av mig själv bekostas".

I november 1920 erbjöd sig Wennberg att fylla en del luckor i Postmuseums europeiska samlingar. För detta önskade han 60.000 ex. av femkronorsmärket Posthuset från 1903. Den här gången såg Posten till att märkena var makulerade redan vid utlämnandet.

Upprepade gånger informerade Harry Wennberg den dåvarande postmuseichefen Johannes Rudbeck (1867-1935) om att han stod till förfogande. Rudbeck hade utnämnts till sekreterare i Generalpoststyrelsen i november 1909. Från april 1913 tjänstgjorde han även som föreståndare för Postmuseum. Parallellt med den tjänsten verkade Rudbeck också som intendent vid Postverkets frimärksförråd. Wennberg förklarade sig villig att "utan ersättning ordna museets Svenska frimärken till en verkligt förstklassig samling".

När Postmuseum hade invigts i decem-

Wennberg begärde 15.000 ex. vardera av dessa påtrycksmärken i en bytestransaktion med Postverket i november 1918. I gengäld övertog Postmuseum av honom "hela min samling av Svenska Skilling-bankofrimärken, alla i utsökta praktexemplar".

ber 1906 var frimärkssamlingarna utan tvivel i dåligt skick. En uppryckning framstod alltmer som nödvändig. När den skedde i slutet av 1910-talet avstod ändå museets föreståndare från att ta fasta på Wennbergs generösa erbjudande. Johannes Rudbeck valde att göra det omfattande arbetet själv. En grundligt uppsnyggad och kompletterad frankoteckensavdelning på Postmuseum invigdes den 3 maj 1919.

Nästa genomgripande ommontering av de svenska samlingarna utfördes under 1930-talet av officerarna Gösta Gartz och Reinhold Leuhusen efter riktlinjer som Rudbeck dragit upp. De nydanade samlingarna invigdes den 19 februari 1936 – lagom till firandet av det svenska Postverkets 300-årsjubileum.

Julius Juhlin var Postens generaldirektör 1908-1925. Porträttet, som finns i Postmuseum, är utfört uteslutande som en mosaik av begagnade svenska frimärken av konstnären Axel Jungstedt 1923.

Hund och katt

Under 1900-talets första kvartssekel var Harry Wennberg och Erik Lichtenstein de dominerande frimärkshandlarna i Stockholm. Men där fanns åtskilliga fler, något mindre, aktörer.

Gösta Sahlin (1886-1962) inregistrerade sin frimärksfirma i april 1911; butiksrörelsen bedrevs i början som en bisyssla. Han har, i likhet med Harry Wennberg, berättat om ett innehållsrikt handlarliv i en artikelserie i en egen tidskrift. Sahlins tidning, *Filatelia*, utkom under två perioder: 1919-1921 och 1942-1962.

Sahlin är i många stycken starkt kritisk mot Harry Wennberg och den monopolställning denne periodvis tycktes ha i den svenska frimärksbranschen. Gösta Sahlin tillhörde den tämligen fåtaliga skara som i Stockholms Filatelist-Förening emellanåt vågade sig på att trotsa den, som det föreföll, allenarådande Harry Wennberg.

Det fanns bland annat en oskriven lag inom Stockholmsföreningen: när man fick in urvalshäften med frimärken skulle dessa först skickas upp till Wennberg. Denne kunde så i lugn och ro plocka ut det som passade. Efter en lång tid av stridigheter lyckades orädda medlemmar få bort det privilegiet.

Samtidigt fanns det en motvillig beundran hos Sahlin: ”Harry Wennberg var en oerhört ståtlig, imponerande personlighet. En vältalare av Guds nåde med en rent av otrolig övertalningsförmåga. Hans motståndare hade det inte lätt, vilket framför alla andra Erik Lichtenstein fick känning av.”

I oktober 1916 hade Wennberg flyttat sin rörelse från Vasagatan 42 till Drottninggatan 66. Nu kom Wennbergs och Lichtensteins frimärksaffärer att ligga farligt nära varandra. Erik Lichtensteins butik låg längre upp efter samma stråk, Drottninggatan 88.

”En gång”, berättar Sahlin, ”gick de på samma sida av Drottninggatan och upptäckte varandra på ungefär femtio meters håll. För att ej behöva mötas på samma trottoar, rusade bägge över till gatans andra trottoar och tittade ner i marken. Så stötte de ihop med varandra och hattarna trillade av.” Det fanns ögonvittnen och i Stockholmsföreningen hade man länge roligt åt den episoden.

Harry Wennberg och Ferrari-auktionerna

Om sina insatser under Ferrari-auktionerna nämner Wennberg ingenting i sina memoarer. De utelämnas dock inte av några taktiska skäl; den auktion där Wennberg hade in-

tressen att bevaka ägde rum några månader efter 50-årsdagen den 4 mars 1922. Det var ju det egna halvsekeljubileet som bildade memoarsvitens slutdatum.

Kollektionerna efter den stormrike storsamlaren Philipp Ferrari (1850-1917) såldes under en serie auktioner på 1920-talet. Det behövdes 14 auktionstillfällen med sammanlagt 39 auktionsdagar innan Ferraris efterlämnade samlingar slutligen hade skingrats. Den första utstyckningen skedde i juni 1921, den avslutande, fjortonde, i november 1925.

Platsen för auktionerna var staden Paris offentliga auktionskammare. Försäljningen av Ferraris skatter skedde således med en inramning som liknar våra stadsauktioner inom Stockholms auktionsverk. Taxeringskommissarien Karl Gustav Fellenius (1882-1939) tjänstgjorde som Harry Wennbergs ombud under den fjärde auktionsomgången i juni 1922 där det förnämligaste svenska materialet skulle skingras.

Fellenius skulle också försöka rädda den Gula treskillingen till Postmuseum i Stockholm. En insamling, ordnad på Wennbergs uppmaning, bland landets samlare hade inbringat ca. 11.000 kr. och man hoppades det skulle räcka. K. G. Fellenius var en av mycket få svenskar på plats. Den troligaste orsaken till att Wennberg lät sig representeras av ombudet och gode vännen Fellenius var att denne skickligt behärskade det franska språket.

Den Gula treskillingen blev för dyr, den gick för 30.000 francs (då ca. 12.000 kr) till Erik Leijonhufvud (1862-1943). Men Fellenius var också instruerad att köpa in allt nordiskt material som gick att få till överkomliga priser – och det var en hel del. Under sensommaren och hösten redde Wennberg sedan ut det stökiga materialet och ordnade det i en försäljningskatalog med fasta belopp.

Huvudsakligen såldes Ferraris efterlämnade frimärken under auktionerna i Paris som stora och knapphändigt beskrivna poster. Det fanns fantastiska möjligheter att göra fynd för en kunnig specialist som dessutom kunnat vara närvarande vid visningarna. Fellenius-Wennberg bärgade en mängd rariteter för tämligen blygsamma penningsummor.

Wennbergs nyligen erövrade frimärken från Paris salufördes i en "Katalog över svenska frimärken från de världsberömda Ferrari-samlingarna" med början i oktober 1922. Här har prisnivån vässats rejält.

Ett intressant objekt i Wennbergs offert var ett brev med ett handmålat ex. 12 öre vapentyp, stämplat i Stockholm 28 april 1862. Det utgör en av ytterligt få svenska frimärksförfalskningar som utförts till skada för Postverket. Brevet köptes av greven och etnografen Eric von Rosen (1879-1948) och skänktes sju år senare till Postmuseum. Priset för detta kuriösa objekt var satt till 1.500 kr. Det var dyrt men ändå rimligt.

Betydligt mer orimlig var kostnaden för att överta något som i Wennbergs Ferrari-offert beskrevs sålunda: "N:o 1263. 1877 *80 öre* brun i st. f. 30 öre. **Unikt** *typfel* (avb.). Kronor 3.750:-." Den här varianten, "80 öre ringtyp", är ingalunda obekant för nutida specialsamlare. Den förekommer rätt frekvent och är prissatt till 300 kr i dagens frimärkskataloger. Det belopp som Harry Wennberg önskade få ut motsvarar, i det tidiga 2000-talets penningvärde, runt 75.000 kr.

Skatten från Jansons Ö

Det mesta och bästa av nordiska frimärken ur Ferraris kvarlåtenskap gick vid den fjärde auktionen sommaren 1922. Men en hel del goda objekt kom också i dagen vid den sjätte auktionsomgången som avverkades 25-27 april året därpå.

På den tredje och avslutande auktionsdagen, den 27 april 1923, gick lot nr. 599 under klubban för 24.000 francs. Det var Ferrari-auktionernas näst dyraste nordiska objekt överhuvudtaget – bara den Gula treskillingen kostade mer. I den franske experten Gérard Gilberts katalogtext tillkännagavs: "**Erreur. 20** o. rouge avec **TRETIO** se tenant **en paire** avec un ordinaire **superbe** obl. (Photo pl. 20.)"

För monsieur Gilbert var det inte alldeles lätt att tolka den "utsökta avstämpling-

en". Det mesta av text och datering faller utanför frimärksparet. Orten är fragmentarisk men tydbar – detta sällsynta par med feltrycket 20/TRETIO sammanhängande med ett reguljärt märke var stämplat i Wifsta Warf i Medelpad. Harry Wennbergs skatt från "Jansons Ö" fick nu åter se dagsljuset efter att ha vilat i det fördolda hos Ferrari i trettio år. Köpare var baron Alphonse de Rothschild i Wien – han hade bestämt sig för den svenska rariteten till vilket pris som helst.

Mer utförliga uppgifter om samlarprofilen Ferrari, hans samlingar och auktionerna efter honom har jag försökt ge i en artikel i *Postryttaren* 1998.

Femtioårsdagen

Den 28 september 1917 firade Harry Wennbergs Frimärkshandel sitt 25-årsjubileum. Från personalen överräcktes en pokal i silver till den dynamiske chefen. Firman omvandlades till familjebolag – AB Harry Wennberg – den 1 januari 1919. Den 10 mars samma år mottog företaget utnämningen som H. K. H. Kronprinsens hovleverantör.

Wennbergs 50-årsdag firades den 4 mars 1922. Hyllningar, gåvor och trehundrafemtio telegram vällde över honom. Organisationerna Svenska flaggans dag (där patrioten Wennberg var ekonomichef) och Landstormsförbundet överlämnade gemensamt en mycket utrymmeskrävande silverbål. Från Göteborgsfilatelisterna liksom från flera enskilda frimärkssamlare kom "större silverpokaler" – det wennbergska silverskåpet

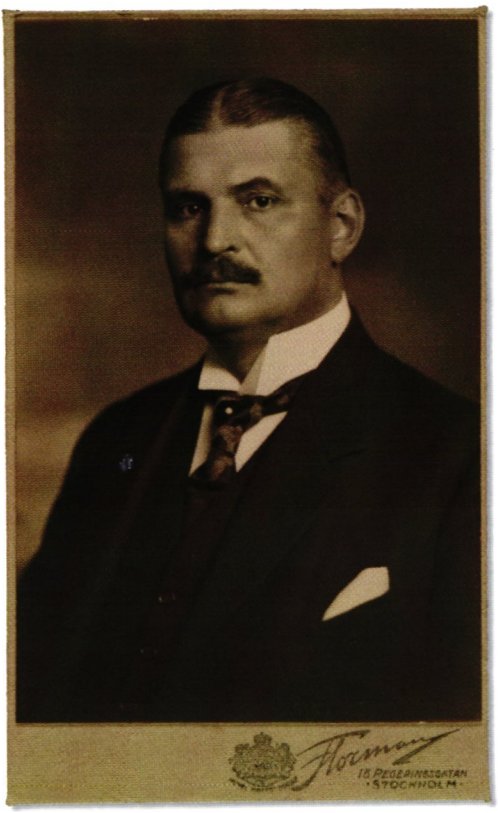

Harry Wennberg.
Foto taget i anslutning till 50-årsdagen 1922.

började bli oroväckande överfyllt. Från direktör Otto Åstrand, styrelsekollega både i Landstormsföreningen och stiftelsen Svenska flaggans dag, kom ett sortiment specialtillverkade frimärken med Wennbergs porträtt. Vissa färgkombinationer och feltryck uppgavs vara kända i ett enda exemplar...

Vid tiden för 50-årsdagen stod Harry

Bland en mängd gåvor på 50-årsdagen fanns specialtillverkade frimärken med Wennbergs porträtt. Några mycket sällsynta feltryck ingick i sortimentet.

Wennberg på höjden av sin ryktbarhet. Redan dagen innan, den 3 mars, fanns ett reportage om honom i *Aftonbladet*. En reporter, Anna-Lisa Andersson (sign. Huglek), hade sökt upp honom för en intervju. Samtalet gällde huvudsakligen erfarenheterna från frimärkshandeln. Wennberg fick dessutom frågan: "Men konsuln har också haft många andra intressen?" Harry Wennberg svarar, med illa dold blygsamhet: "Ja, det anser jag vara varje människas plikt. En affärsman bör icke enbart tänka på att förtjäna pengar, han skall också ha andra, ideala intressen och samla i ladorna, även för mindre lyckligt lottade, och det har lyckats bra för mig."

Butiksskifte

Den 21 oktober 1922 öppnades av AB Harry Wennberg på Drottninggatan 66 en utställning av de svenska frimärken ur Ferraris samlingar som ropats in på sommaren. Samtidigt distribuerades den ovan omtalade offerten – "Katalog över svenska frimärken från de världsberömda Ferrari-samlingarna." I en artikel i oktobernumret av *Filatelistiska Meddelanden* skriver K. G. Fellenius bland annat: "Det torde vara av stort intresse för envar samlare att som minne av denna Ferraris frimärkssamling åtminstone äga *ett* svenskt frimärke, som tillhört denna nu för alla vindar snart spridda oerhört stora samling."

I oktober 1923 inledde firman en flyttning en bit upp på gatan. Den nya adressen blev Drottninggatan 82, i samma hus som den då nyinvigda, ännu verksamma, Skandiabiografen. Nu kom man riktigt nära H. Lichtenstein AB på nr. 88. Men bara för en tid, i september 1926 flyttade innehavaren Erik Lichtenstein i sin tur till Norra Kungstornet, Kungsgatan 30, 2 tr.

Wennbergs nya lokaler var påkostade och totalrenoverade. Dekorativa friser med djurbilder och emblem – allt hämtat från

AB Harry Wennberg i de nyinvigda lokalerna på Drottninggatan 82.
Hit flyttade firman hösten 1923. Rörelsen fanns kvar på den adressen ända fram till november 1957, mer än trettio år efter Harry Wennbergs död.

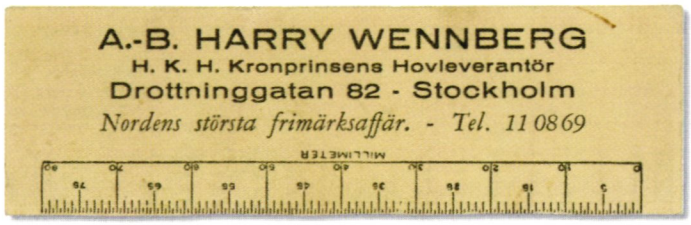

Reklamlinjal av papp från mitten av 1920-talet. På baksidan finns en tandningsmätare.

frimärkenas värld – hade utförts av artisten Seth Martin. I ett tjugotal nyanskaffade montrar visade man upp filatelistiska dyrgripar från hela världen. Delar av materialet var till salu, åtskilligt tillhörde affärsinnehavarens privata samlingar.

Frimärkshandeln drev vid den här tiden en betydande verksamhet. Kontoret en trappa upp omfattade åtta rum. I butiken arbetade totalt fjorton personer. Verkställande direktör var konsul Harry Wennberg, tillika filatelistisk expert och rådgivare. Befattningen som chef för kontoret och utrikesavdelningen upprätthölls av jur. stud. Wilhelm Wennberg. Chef för detaljhandeln var direktör Charles Wennberg.

En särskild åtgång inför helgerna hade AB Harry Wennbergs julpaket "Tutankhamon". Den gamla mumien fanns i var mans mun vid den här tiden; hans underbara, orörda gravkammare i Konungarnas dal hade upptäckts av brittiska arkeologer året innan. I *Svenska Dagbladet* beskrevs i början av december 1923 finesserna med Tutankhamon-paketet:

"Det består av tre olika kuvert placerade inne i varandra. När man öppnar det första kuvertet, finner man bland frimärkena ett andra mindre kuvert, på vilket läses 'forska vidare', och då man öppnat även detta, finner man ytterligare en del frimärken samt ett tredje litet kuvert med den lockande inskriptionen: 'Tutankhamons skatt'. Den spänning, med vilken denna sista 'kammare' öppnas kan knappast vara större än förtjusningen över det fynd, man där gör."

Luft och vatten

Harry Wennberg hade en märklig förmåga att hitta vinstgivande projekt som samtidigt kunde fylla patriotiska, fosterländska krav. En gång svek dock hans intuition på ett mycket dystert sätt: Harry Wennberg ingick i den ursprungliga styrelsen i Aktiebolaget Fallskärm.

AB Fallskärm hade bildats i januari 1926. I dess ledning fanns också filatelisten och verkställande direktören Nils Strandell jämte några kända flygare och tekniker. Avsikten var att bolaget skulle utveckla och marknadsföra svenskbyggda fallskärmar. Vid en flyguppvisning i augusti samma år dödades två av de fem fallskärmshoppare som över Gärdet i Stockholm skulle demonstrera de nya skärmarna. I ett slag var produkten omöjlig att sälja och bolaget gick snart nog i konkurs.

Kring 1920-talets mitt organiserade Wennberg "Sveriges riksdykare". Dessa skulle arbeta för att åt eftervärlden rädda de kulturhistoriska skatter som representeras av våra genom tiderna sjunkna örlogsfartyg. Projektet blev också det av begränsad varaktighet.

Wennbergs omsorger om fosterlandet uppmärksammades från officiellt håll. Med tiden utnämndes han till riddare av Kungl. Vasaorden och Kungl. Nordstjärneorden. Han utsågs också till riddare av den danska Dannebrogsorden.

Frimärkshandlarens sista strid

Harry Wennberg hade varit en ung man då han valdes in i Frimärksamlare-Föreningen i Stockholm 1896. Sent i livet, den 3 november 1924, anslöts han även till Stockholms Filatelist-Sällskap. Där ingick redan sönerna Wilhelm och Charles. Ett halvår senare, den 25 maj 1925, blev också Eric medlem i sällskapet.

Harry Wennbergs tre äldsta söner kom att ägna stora delar av sina vuxna liv åt frimärkshandel. Eric förestod under en kort period 1926-1927 en butiksfilial i Boston, USA.

Den fjärde sonen, Seth Wennberg, var den i brödrakvintetten som var minst ansatt av filateliintresse. Han kom i stället att göra sig bemärkt som bridgespelare på hög nivå. Han författade också ett par instruktionsböcker i ämnet. Den yngste av sönerna, Tom Wennberg, etablerade sig 1935 som frimärkshandlare i Göteborg. Hans verksamhet där pågick under flera decennier.

Den äldre av de två döttrarna, Harriet, föddes 1910. Hon gifte sig med en sjöofficer och levde längst av Harry Wennbergs sju barn, hon avled den 20 juni 1996.

Den 22 februari 1925 dog det yngsta barnet, dottern Marianne, två veckor före sin åttaårsdag. Hon hade drabbats av hjärnhinneinflammation. Hennes sorgliga död förmörkade pappans sista år.

Ändå tycktes frimärksfamiljen Wennberg vara skapad för evigheten. Redan i aprilnumret 1924 av *Svensk Filatelistisk Tidskrift* hade fadern och de fyra äldsta sönerna presenterats i text och bild under rubriken "En femväppling". Den filatelistiska tronföljden var av allt att döma säkrad.

Den 25 januari 1926 träffades ett halvdussin välkända frimärkssamlare och postmän. Riktlinjer drogs upp för att starta en vänförening till Postmuseum. Harry Wennberg ingick i gruppen. Han kunde meddela att han fått Kronprinsens löfte att ställa sig som föreningens hedersledamot så snart en styrelse hade bildats. Den 17 februari hölls det första ordinarie styrelsemötet. Föreningen Postmusei Vänners förste ordförande blev Johannes Rudbeck. Harry Wennberg utsågs till kassaförvaltare.

Harry Wennbergs sista, stora, filatelistiska framträdande ägde rum vid utställningen i samband med Sveriges Filatelist-Förenings i Stockholm 40-årsjubileum hösten 1926. Wennberg ingick i den sju man starka utställningskommittén. Han representerade i princip sig själv, han var den ende i arbetsgruppen som inte hade något klart uttalat ansvarsområde. Här fick han bland andra samsas med den gamle antagonisten Erik Lichtenstein som var utställningens kommissarie.

Jubileumsutställningen anordnades på restaurang Gillet vid Brunkebergstorg 18-21 september under massiv medverkan av de främsta nordiska frimärkssamlarna. Den invigdes av Anders Örne (1881-1956) som i början av året övertagit Julius Juhlins roll som Postens generaldirektör.

Harry Wennberg visade album och kataloger utgivna på eget förlag. Två av sönerna deltog med filatelistiska exponat: Charles visade klassiskt Finland 1856-1870 och Eric ställde ut sin samling "Biologi", monterad i "Harry Wennbergs Frimärksgalleri".

Wennberg höll nu allt fler järn i elden. Han slet hårt på sin i grunden utomordentliga fysik. En tid före julen 1926 orkade han inte längre. Läkarna konstaterade att han var gravt överansträngd. Dessutom fann man störningar i hjärt- och njurfunktionerna.

Harry Wennberg fördes till Ulricehamns vintersanatorium för att få vård. Anlägg-

Våren 1925 lanserade Wennberg ett par förslagsmärken utförda av artisten Seth Martin. De framställdes i arton olika färger. Porträtten visar Olof Rudbeck d. ä. och den då nyligen bortgångne statsministern Hjalmar Branting.

ningen var specialiserad på invärtesmedicin. Den låg högländ på Galtåsen, 2 km. öster om staden och var omgiven av vacker, reslig, granskog. Men insatserna kom alltför sent. Kl. 21 på tisdagskvällen den 4 januari 1927 avled Harry Wennberg på sanatoriet – ännu inte fyllda 55 år.

Sjukdomsförloppet hade varit kort men Wennbergs död var inte alldeles oförutsedd. Redan morgonen dagen därpå, den 5 januari, kunde man läsa begränsade levnadsbeskrivningar i *Dagens Nyheter* och *Stockholms-Tidningen*. I *Svenska Dagbladet* fanns rent av en utförlig nekrolog. Bland minnesorden i *SvD* – dödsrunan är osignerad – nämns bland annat:

"[...] Han bortrycktes sålunda i blomman av sin ålder och mitt i en verksamhet som spände över skilda områden av fosterländska och filantropiska intressen. [...].

Jämte sin maka startade han vidare för ett par år sedan 'Feriehemsfonden' som redan uppfört ett feriehem för läroverksungdom på Malmalandet, och utarbetade planen för ytterligare ett sådant hem.

Slutligen bör icke glömmas den kraftiga insats varigenom han på sin tid ekonomiskt möjliggjorde resandet av Frödingsstoden på Djurgården.

Hans rika hjärta och varma intresse räckte till för allt och alla, men hans krafter stodo slutligen inte bi. Det var överansträngning som strax före jul lade honom på den sjukbädd, varifrån han icke skulle resa sig. [...]."

Jordfästning

Begravningsakten inleddes kl. 13 onsdagen den 12 januari 1927 i Adolf Fredriks kyrka.

Till tonerna av Chopins sorgmarsch bars kistan in i den fullsatta kyrkan av åtta medlemmar i Stockholms landstormsförbund: två bataljonschefer, två kompanichefer, två plutonchefer och två meniga. Runt kistan samlades ett stort antal representanter för olika fosterländska korporationer. De bildade hedersvakt med florbehängda standar.

Officianten, hovpredikanten Gustaf Malmberg, höll ett anslående minnestal över den avlidne. Malmberg utgick från orden i det andra korintierbrevets 5:e kapitel – "Gud vare tack för hans outsägligt rika gåva."

Kistan fördes till Norra kyrkogården. Vid graven talade bland andra kammarherre Oscar Leuhusen som representant för

I det nummer av *Svensk Filatelistisk Tidskrift* som innehåller en dödsruna över Harry Wennberg finns också en annons om fortsatt verksamhet för hans firma. *SFT* nr. 1 1927.

Svenska flaggans dag och den unge konsuln Oskar W. S. Rosenberg från Malmö – han frambar ett tack på republiken Panamas vägnar. Landstormsmän och lottor paraderade och bildade fanborg under gravsättningen.

En rik blomstergärd smyckade begravningsplatsen. Här fanns kransar från kronprins Gustaf Adolf, personalen hos AB Harry Wennberg, skriftställaren Carl G. Laurin och från filatelistiska märkesmän som generaldirektör Julius Juhlin, Hans Lagerlöf i New York och greve Eric von Rosen på Rockelstad.

På kransbandet från Wennbergs personal stod: "Till vår avhållne chef, med tacksamhet och djup saknad." Den vittbereste nationalisten von Rosen hade låtit texta som en sista hälsning på kransens band: "Till den handlingskraftige, varme fosterlandsvännen Harry Wennberg."

Efterskörd

Stockholms Filatelist-Förening hedrade Harry Wennbergs minne vid sitt 679:e ordinarie möte den 19 januari 1927. Här hade den avlidne haft ett obrutet, trettioårigt medlemskap. Ordföranden, Astley Levin, höll en erinran som de närvarande stående lyssnade till.

I Stockholms Filatelist-Sällskap, där Wennberg inte hunnit göra sig lika mycket bemärkt, observerades hans död på motsvarande sätt den 24 februari. Ordföranden, Einar Wikström, höll en parentation och de sexton medlemmar som fanns på plats åhörde den stående under tystnad.

I Stockholms Filatelist-Förening läste man den 9 februari 1927 upp ett tack från generalkonsulinnan Louise Wennberg på Wallingatan 5 för de blommor som föreningen sänt till hennes avlidne makes bår. Hon skulle komma att överleva sin man med ett kvarts sekel.

Efter faderns död var sönerna – och den övriga personalen – inom AB Harry Wennberg inställda på att fortsätta verksamheten med hög ambitionsnivå. Adressen Drottninggatan 82 behöll man länge än.

Harry Wennberg förblev långt efter sin död ett starkt varumärke. Men tiderna envisades med att förändras. Sextiofem år efter att Wennberg öppnat sin cigarr- och frimärksaffär på Stora Vattugatan 5 hösten 1892 gick rörelsen i graven. Den 15 november 1957 togs skyltarna ned för gott på Drottninggatan 82.

AB Harry Wennberg *efter* Harry Wennberg hade genomgått en rad skiftande öden. Det är en annan historia. Kanske kan den berättas någon gång.

Tomas Bjäringer i Neuilly-sur-Seine, Frankrike, sonson till Harry Wennberg, har byggt upp ett avundsvärt filatelistiskt bibliotek och arkiv. Jag tackar dig för att jag återigen fått tillgång till detta härliga material och för många timmars stimulerande tankeutbyte.

Gunilla Brunskog i Halmstad, dotterdotter till Harry Wennberg, har ställt ett mycket värdefullt bildmaterial till mitt förfogande.

Leif Ringborn, kyrkoskrivare i Adolf Fredriks församling och *Andreas Patriksson*, komminister i Årstads församling har båda på ett raskt och smidigt sätt hjälpt till att räta ut en del motspänstiga frågetecken.

Harry Wennbergs butiker i Stockholm

adress	från	till
Stora Vattugatan 5	1892	1896
Mäster Samuelsgatan 48	1896	1908
Mäster Samuelsgatan 50	1902	1908
Vasagatan 42	1908	1916
Drottninggatan 66	1916	1923
Drottninggatan 82	1923	1957

Harry Wennbergs hustru och barn

förnamn	född	död
Katarina Lovisa (Louise)	1879	1952
Wilhelm	1899	1935
Charles	1901	1981
Eric	1904	1971
Seth	1906	1948
Tom	1908	1984
Harriet	1910	1996
Marianne	1917	1925

Källor och litteratur

Ahlström, John,
Till gamla tider...
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 6 1969.

Aftonbladet.
3 mars 1922.

(Andréen, Fredrik Wilhelm),
Ett besök i postvärdeteckenmuséet i Stockholm.
Nordisk Filatelistisk Tidsskrift nr. 11 1895.

(Andréen, Fredrik Wilhelm),
Våra Porträtter. XXXI:
Harry Wennberg.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 9 1902.

Bjäringer, Tomas & Hamberg, Erik,
Svenska filatelistiska tidskrifter startade 1886-1919.
Postryttaren 2003.

Bohman, N. & Dahl, T., (red.),
Svenska män och kvinnor.
Biografisk uppslagsbok 1-8.
Stockholm 1942-1955.

Dagens Nyheter.
1 januari - 31 oktober 1880 o. 5 januari 1927.

(Djurling, Hilmer),
Våra porträtt. L:
Albert Lindström.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 1 1905.

(Djurling, Hilmer),
Våra porträtt. 122:
Albert Lindström.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 9 1910.

Fellenius, Karl Gustav,
Sjätte Ferrari-auktionen.
Filatelistiska Meddelanden nr. 5 1923.

The Ferrari auction catalogues vol. 1 o. 2.
(1-9 sales) 1921-1924.

Filatelistiska Meddelanden.
1919-1923.

Frimärks-Samlaren.
profnummer dec. 1892 o. nr. 4 1893.

GBLg. (George B. Lindberg),
Redan Harry Wennberg satsade på motivfilateli.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 8 1980.

Handbok öfver Sveriges frankotecken 1855-1915.
Stockholm 1915.

Handbok över Sveriges frankotecken 1855-1963.
Stockholm 1964.

Johansson, Sven-Rune,
Värnamomärkena – skrönor och verklighet.
Postryttaren 1996.

Johansson, Sven-Rune,
Föreningen Postmusei Vänner 75 år.
Postryttaren 2001.

Katalog över frimärksutställningen i Stockholm den 18-21 september 1926.
(red. Nils Strandell).
Stockholm 1926.

Lagerholm, John,
Släkten Wennberg från Uppland.
Stockholm 1937.

Lindeberg, Bengt,
Landstormsfrimärkena:
en av de största utgivningsskandalerna!
Nordisk Filateli oktober 2003.

Norborg, Knut,
Till flydda tider.
Nordisk Filateli december 1995.

Nordisk Filatelistisk Tidsskrift.
1894-1927.

Nyheter från Postmuseum.
nr. 1 1935 o. nr. 1 1936.

Ny Illustrerad Tidning.
10, 17 o. 31 augusti 1872 o. 8 juni 1878.

Prislista avseende Landstorm I o. II.
Utg. av Harry Wennberg december 1916.
Stockholm 1916.

Rabén, Karin,
Ett skillingbrev till London.
Postryttaren 1988.

Rariteten.
Evenemangstidning utg. till Harry Wennbergs 40-årsdag.
4 mars 1912.

Sahlin, Gösta,
Livet ej endast en dans på 3-skillingar.
Filatelia nr. 3 1959.

Skandia.
nr. 10 1908.

Skarstedt, C. W.,
Göteborgs stifts herdaminnen.
Ny upplaga.
Göteborg 1948.

Stockholms Adress-Kalender.
1905-1927.

Stockholms Dagblad.
4 februari 1908.

Stockholms-Tidningen.
5 och 13 mars 1927.

Strandell, Nils,
De senaste Ferrari-auktionerna i Paris.
Filatelistiska Meddelanden nr. 6 1923.

Strandell, Nils,
AB Harry Wennberg.
Nordisk Filatelistisk Tidsskrift nr. 1 1924.

Strandell, Nils,
Harry Wennberg.
Nordisk Filatelistisk Tidsskrift nr. 1 1927.

Svahn, Rune,
Stockholms Filatelist Förening 90 år: kort historik.
Stockholm 1976. [Broschyr].

Svenska Dagbladet.
3 december 1923, 23 februari 1925, 5 o. 13 januari 1927.

Svensk Filatelistisk Tidskrift.
1900-1957.

Svenskt författarlexikon 1900-1940:
Biografisk handbok till Sveriges moderna litteratur. A-L.
Stockholm 1942.

Sveriges Filatelist-Förening:
Verzeichnis über die Postwertzeichen von Schweden.
Stockholm 1911.

Sveriges frankotecken 1855-1905.
Stockholm 1905.

Sveriges Statskalender med bihang.
1925-1927.

Sylwan, Björn,
Eric von Rosen och hans frimärksdonation till Postmuseum.
Postryttaren 1997.

Sylwan, Björn,
Gränslös, gäckande gestalt:
Storsamlaren Philipp Arnold Ferrary i ett svenskt perspektiv.
Postryttaren 1998.

Sylwan, Björn,
Nils Strandell:
Sveriges mest ryktbare filatelist.
Postryttaren 2003.

Tidning för Frimärksamlare.
1887-1893.

Vem var det?
Svensk biografisk handbok.
Stockholm 1944.

Vem är det?
Svensk biografisk handbok 1923-1929.

Wennberg, Harry,
Massförfalskning af Svenska frimärken.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 9 1905.

Wennberg, Harry,
Massförfalskning af Svenska frimärken.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 5 1906.

Wennberg, Harry,
1915 – Ett frimärkenas jubileumsår.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 4 1915.

Wennberg, Harry,
Vad jag upplevat som filatelist.
Filatelistiska Meddelanden nr. 1 1919 – nr. 9/10 1923.

Wennberg, Harry,
Katalog över frimärken från de berömda Ferrari-samlingarna.
Stockholm 1922.

Wennberg, Harry,
Jul.
Filatelistiska Meddelanden nr. 10 1922.

Wennberg, Harry,
Handbok över Sveriges frankotecken:
avd. I. Frimärken 1920-1924.
avd II: Helsaker 1916-1924.
Stockholm 1925.

(Wilms, Ernst),
Våra Porträtt. 130:
Julius Juhlin.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 7 1911.

(Wilms, Ernst),
Den 6 maj 1840 – den 6 maj 1915.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 5 1915.

(Wilms, Ernst),
Våra Porträtt. 241:
Erik Lichtenstein.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 10 1923.

Wilms, Ernst,
Harry Wennbergs frimärksgalleri.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 3 1924.

(Wilms, Ernst),
Våra Porträtt. 244:
Harry Wennberg o. sönerna Wilhelm, Charles, Eric o. Seth.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 4 1924.

Wilms, Ernst,
Dagmar Hellman 40 år.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 5 1925.

Wilms, Ernst,
Harry Wennberg.
Svensk Filatelistisk Tidskrift nr. 1 1927.

Årstad förr och nu:
från Eftra å till Himmelskull.
Varberg 1994.

Otryckta källor:

Brev (koncept)
från Harry Wennberg
till "Konkursförvaltningen i urafva konkursen efter Professor Albert Lindström"
27 april 1911.

Brev
med bytesförslag från Harry Wennberg
till Postmuseum 1914-1920.

(Svenson, Gilbert),
Filatelihistoriska anteckningar 1.
ÄU 75. Historiska gruppen.
Stockholm 1975. [Xerox].

(Svenson, Gilbert),
Postmusei förvärv av skilling banco-frimärken, brev m. m.
ÄU 75. Historiska gruppen.
Stockholm 1976. [Xerox].

bjornsylwan@hotmail.com